

NUR

﴿ ۲۴ ﴾ سُورَةُ النُّورِ

Nûr sûresi hepsi medenîdir. Nûr âyeti denilen « **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** » âyeti

münasebetiyle bu ismi almıştır.

Âyetleri : - Altmış iki veya altmış dördtür.

Kelimeleri : - Bin üç yüz on altı.

Harfleri : - Beş bin üç yüz otuz.

Fasılası : - ن . م . ل . ر . ب harfleridir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿١﴾ سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
لِّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾

Meali Şerifi

Bir Süre ki indirdik ve farz kıldık hem içinde açık açık âyetler indirdik gerek ki beller tutarsınız 1

1. ﴿وَفَرَضْنَاهَا﴾ Ve farz kıldık - ya'ni bu Süre, sureti kat'iyede farz kılınan bir takım ahkâmı

esasiyyeyi ve bunların delâlini teşkil eden bir takım beyyin ve vâzih âyetleri muhtevîdir. Öyle ki bu Sürede

medeniyeti islâmiyyenin hukuk ve vezaifi esasiyyesini gösteren hututı asliyyeye delâleti vuzuh ile mutlea

edilebilir. Evvel emirde iffet ve ırz ve hukukî âile mesailinden başlanarak buyuruluyor ki:

sh:»3467

﴿٢﴾ الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
 وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيَشْهَدُ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾
 الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا
 إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ
 يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ
 ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ
 الْفَاسِقُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ
 اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ
 شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ
 لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ
 مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَيَدْرُؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ إِنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ
 شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٩﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ
 اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٠﴾

﴿ ۱۰ ﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ

حَكِيمٌ

Meali Şerifi

Zaniye ve zanî, hemen bunlardan her birine yüz değnek vurun, Allahın dininde bunlara bir acıyacağiz tutmasın, Allaha ve Âhîret gününe gerçekten inanıyorsanız, hem mü'minlerden bir taife azâblarına şâhid olsun 2 Zanî bir zaniye veya müşrikten başkası nikâh etmez, mü'minlere ise bu haram kılındı 3 Irz ehli kadınlara atan, sonra dört şâhid getirmiyen kimselere de seksen değnek vurun ve ebedâ bunların şehâdetini kabul etmeyin, bunlar öyle fâsiklerdir 4 Ancak onun arkasından tevbe edip ıslâhı hal edenler başka, zira Allah, gafurdur, rahîmdir 5 Zevcelerine atan kendi nefislerinden başka şâhidleri de olmıyan kimseler ise her biri şöyle şehâdet etmelidir : dört şehâdet "billâhi kendisi şübhesiz sadıklardan " diye 6 Beşincisi de eğer kâziblerden ise muhakkak Allahın lâ'neti boynuna 7 Kadından azâbı dört kerre şöyle şehâdet etmesi defeder: "billâhi o muhakkak yalancılardan" 8 Beşincisi de eğer o sadıklardan ise muhakkak Allahın gadabı kendinin üzerindedir 9 Ya olmasa idi üzerinizde Allahın fadl-ü rahmeti!... Ve

hakikat Allahın hakîm bir tevab olması!... 10

2. ﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي﴾ Zâniye ve zâni -ZANIYE zina eden kadın, ZÂNİ zina eden erkek

demek olduğu belli ancak zâniye ile mezniyyeyi faretmek lâzımdır. Her zâniye, mezniyyedir, lâkin her mezniyye zâniye değildir. Çünkü mezniyye zina edilen kadın demektir ki cebr-ü ikrah ile de olabilir. İkrâh ile zina edilen kadına ise mezniyye denilirse de zâniye denilemez. O zira kendi tav-u rızasıyla zinayı temkin eden kadına denilir. Mutaveatı hasebiyle

sh:»3469

zina fi'linde fâilî müşarîk olur. İkrâh edilen kadın ise hiçbir vechile fâil değil, yalnız mefuldür. İşte burada ikrah olunana had lâzım gelmeyeceğini anlatmak için zâniye denilmiş, mezniyye denilmemiştir. Şundan da gaflet edilmemelidir ki murad, zinalarının sübutuna şer'an hüküm, lâhık olmuş olan zâni ve zâniyedir.

Zinanın sübutü ise «فَاسْتَشْهَدُوا عَلَيْهَا أَرْبَعَةً مِنْكُمْ» mantuk ve medlûlünce dört

şâhide veya dört kerre ıkrara mütevakıftır. Hasılı zina ettiği bu suretle sâbit ve sübutuna hüküm lâhık olan

kadın ve erkek ﴿فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾ imdi bunlardan her

birine yüz celde vurunuz-

CELDE : Deriye vurmaktır ki her vuruşa celde ta'bir olunur. Keşşefa der ki «celd» lâfzında şuna işaret vardır ki elem, lahme tecavüz ettirilmemek gerektir. Çünkü celd, cilde vurmaktır. Netekim zaherehu: sırtına vurdu, batanehu: karnına vurdu, reesehu, başına vurdu demek olduğu gibi derisine vurdu ma'nâsına da celedehu denilir. اه . Demek ki deri duyacak kadar kaba elbisesinin üzerinden vurmağa da celd itlak olunmaz. Aynı zamanda mes'elenin fihî teemmül olduğu zaman maksad, bir eğlence olmadığı gibi bir işkence veya itlâf da değil mahzâ zecr-ü te'dib olduğu zâhirdir. Şu halde murad, şiddetli bir celd değil, eti çürütmiyecek ve tehlükeye sebep olmayacak vechile hafife yakın mu'tedil bir celddir. Ki keyfiyeti Kütübi fihhiyyede tafsil olunmuştur:

EVVELÂ değnek iri olmayacak, çöp gibi vahî de olmayacak, parmak kadar düz ve budaksız olacak,

SANİYEN vuran kimse vururken nihayet omuzu izasına kadar kaldıracak ve omuzundan arkasına aşirtmiyacak,

SALİSEN; çıplak bedene vurulmıyacak, fakat kürk gibi kalın elbise varsa çıkarılacak.

sh:»3470

Rivayet olunur ki Ebû Ubeyde ibnilcerraah radiyallahü anh Hazretlerine hadd için bir adam getirildi, adam gömleğini çıkarmağa başladı ve «benim şu günahkâr cesedim darb olunurken üzerinde gömlek bulunması lâıyk değildir» dedi, Ebû Ubeyde gömleğini çıkarmasına müsaade etmeyin dedi ve o suretle vurdurdu.

RABİAN yüz, karın ve ot yeri nazik ve tehlikeli a'zaya vurulmaz.

HAMİSENhepsi bir mevzia da vurulmayıp diğer muhtelif a'zalara lâıykı vechile tefrik olunur İlh... Âyetin zâhirine nazaran zâni ve zâniye muhsan ve gayrı muhsandan eamm ve binaenaleyh celd ikisine de şamil görünür. Fakat Mâız ve gâmidiyye haklarında meşhur olan fi'li Peygamberî, ya'ni evlenmemiş olanlar

hakkında olmak üzere ma'mulünbih olmuştur.

﴿لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ﴾ Allahın cezasından onlara
acıyacağınız tutmasını ﴿إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ Allaha ve

son güne iman ediyorsanız öyle yaparsınız-Allahın muhterem tuttuğu iffeti hetkeden zâni ile zâniyeye

acımak hissine mağlûb olup da onları iltimas ile Allahın emrettiği cezayı ihmal etmezsiniz, Allahdan ve

Âhret mes'uliyetinden korkarsınız. Zira onlara acımak zinalarına müsameha etmekle değil, tevbelerine

sebebi olmak için hadlerini yerine getirmek ve bu suretle iffeti muhafaza ve zinanın teammümünü

menederek nikâhın teksirine çalışmaktır. Çünkü zina «

إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا» mantukunca büyük bir fuhuştür, bir maktdır

ve yolu pek kötüdür.

Gerek sihhî, gerek tabîî, gerek ahlâkî, gerek hukukî, gerek ictimaî hangi cihetten mülâhaza edilirse

edilsin zina çok muzır, muharrib, bir seyyiedir. Erkekle kadının hılkî

sh:»3471

ihtiyacatından bulunan münasebatı cinsiyyelerinin meşru' ve müstahsen yolu zinada değil, nikâhtadır.

Nikâhta hayatın bir feyzı, zina ve sifahta ise onun itlâf ve ta'kimi binyei ictimaiyyenin sıhhatinden olduğu

gibi onun zıddı olan zinanın şüyyu da bil'akis binyei ictimaiyeyi kemiren, çürüten, her türlü seyeyi

ahlâkıyyeye sürükleyen muhurribâtın başıdır. Tıbbî ta'bir ile ifade edecek olursak zina binyei ictimaiyyenin

frengisidir. Bir hadîsi şerifte Nebiyyi ekrem sallallahü aleyhi vesellemden merviydir ki: ey ma'şeri nas,

zinadan tevakki ediniz, çünkü onda altı haslet vardır. Üçü Dünyada, üçü Âhırettedir. Dünyadakiler behayi

giderir, fakr iyras eder, omrû kısaltır. Âhırette de suhtu, hesabın kötülüğünü, narda hulûdü mucib olur.

Binaenaleyh insanlara re'fet ve merhamet ona teşvikde değil, ondan men-ü zecr ile kurtarmaktadır.

Bu âyette emrolunan yüz celde ise men-ü zecrin gayet basit ve sade ve her türlü külfet ve mahzurdan arif

eslem bir tarikıdır. Bu âyetin nüzulünden evvel islâmda zinanın cezası «

وَالَّتِي يَأْتِيَنَّ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً
مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَاْمَسْكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّيَهُنَّ الْمَوْتُ
أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا . وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَاذُوهُمَا

» âyetleri mantukunca kadınlar için vefat edinceye ve yâhud Allah, bir yol açıncıya kadar evlerde habıs,

erkekler için de hâkimin re'y-ü takdirine mütevvez bir ezâ ile ta'zir idi, bir haddi mukadderı yoktu. Bu âyetin

nüzuliyle bekârlar hakkında ikisi de yüz celde ile tahdid edildi ve va'd olunan yol gösterilmiş oldu. Ki bunda

iki taraf için de zevki zinaya mukabil alesseviyye zecri kâfi ifade edecek bir te'siri âdil mevcut olduğu gibi zarardan azade ve masraftan vareste olmak itibariyle de bilvücu muhassenatı vardır. Habis cezasının ahlâkî bir surette tatbikındaki müşkilât ile beraber bir taraftan say-ü ameli ta'til, diğer taraftan beytülmale bir çok masraflar tahmil ettiği hesab olunursa bu babda muayyen yüz celdenin gerek ahlâkî ve gerek

sh:»3472

iktisadî ve gerek suhuleti tatbik ile adlf noktai nazardan müfid ve müsmir bir terbiye olduğunu teslim

etmemek kabil değildir. Şu kadar ki sui tatbik edilmemek şarttır. Onun için buyuruluyor ki

﴿وَلَيَشْهَدُ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ve mü'minlerden bir taife o ikisinin

azâbına şâhid olsun-ya'ni gizli döğülmesinler de mü'minlerden bir taifenin huzuriyle müşahede ve

murakabeleri tahtinde döğülsünler.

Keşşafın beyanı vechile taife; bir halka olması mümkün olan fırkadır ki bir şey'in etrafına çeviren cemaat

demek gibidir. Ekalli üç dört olmak gerektir. İbni Abbastan bunun tefsirinde dörtten kırka kadar diye

nakledilmiştir. Filvaki' cem'in ekalli üç ise de zinâda nisabı şehadetin dört olmasına nazaran bunun da

lâekal dört olması iktiza eder. Çünkü « **وَلْيَشْهَدْ** » buyurulmuştur. Binaenaleyh iki kifayet etmez. Hattâ

Hasenden rivayette ekalli on olmalıdır. Hâsılı gizli darb töhmetine meydan vermiyecek kadar bir taifenin

huzuru lâzımdır. Bu ise bir iki kişi ile olamaz. Sonra yalnız kemmiyyet değil, keyfiyyet de şarttır. Onun için

mü'minlerden bir taife buyurulmuştur ki şehadete ehil hâlis mü'minlerdir. Zira şehadete ehloلميyan

hazelenin şehadeti keenlemyekündür, İbni Abbas Hazretleri de «Allahı tasdik edenlerden kırk kişi kadar»

demekle bunu anlatmıştır.

Bu emirde başlıca iki hikmet vardır :

BİRİNCİSİ intikam tarzında bir sui isti'male meydan bırakmamak için te'minâttir. Çünkü gizli darbların

sevki hiddetle işkence haline alması veya bir iltimasa uğraması melhuzdur. Netekim tarihin şikâyet

edegeldiği zalimâne işkenceler hep gizlenerek yapılmıştır. Bundan dolayı Avrupa cezaiyyununun darb gibi

mücazâtı cismaniyyeyi hoş görmemeleri de hiç sebebsiz değildir. Lâkin habis gibi umumiyyetle tecviz edile

gelen cezaların çoğu cismanî olmaktan kurtulamıyacağı gibi gizli darb kadar sui istimale

sh:»3473

müsaid bulunduğu da inkâr olunamaz. Bir mahbusa ve hele münferid bir mahbusa ne yapılamaz. Halbuki

ammenin müşahedesi önündeki bir darb, müessir olmakla beraber tecavüze müsaid değildir. İşte darb

ancak bu müşahede ve mürakabe tahtinde alenî olmak şartıyla meşru' kılınmıştır.

İKİNCİSİ; bunda iffetin kıymetini, ibret ve terbiyenin ta'mimini ifade eden bir ilân ve teşhir vardır. Gerçi

bu teşhir mücrimin sırf aleyhine değildir. Beyan olduğu üzere lehinde bir te'minatı da tezammun eden bir

ilândır. İlân muhakemenin ve hukmün alenî olması gibidir. Hukmün aleniyyeti ise bir teşhiri tazammun etse

de umumiyetle bir ceza mahiyetinde telâkkı edilmez. İcranın aleniyyeti de öyle olmak lâzım gelir.

Bahusus ki hududda icra, tetimmei kazadandır.

Maamafih idrâki olanların vicdanında en cüz'î bir teşhirin bile bir azâbı ruhanî husule getireceğinde

şübhe yoktur. Bu cihetle bu işhad, sırf cismanî olan celd cezasının ruhî bir mütemmimi olmuş olur. Bu

cümlede « عَذَابَهُمَا » buyurulması da buna işarettir. Bir de bu işhadın hukukî ammeye alâkası vardır.

Şu cihetle ki: 3. ﴿الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً﴾ zanî bir zaniye

veya müşrikeden başkasını nikâh etmez-zinakâr bir herif evlenecek olursa alacağı karı ya bir zâniye veya

bir müşrikedir. Çünkü iman ve iffeti olan temiz saliha kadınlar nefret eder, ona tenezzül etmez ve

etmemelidirler, öyle heriflere olsa olsa ya kendisi gibi zinakâr veya müşrike bir karı rağbet eder ki

müşriklerin de iffeti meşkûktür. Ve işte zinâ şirke, şirk zinâyı böyle yakındır.

Bir de nefsinde zinâkâr olan bir erkek, iffetsiz kadınlarla alâkadar olur, onlardan tiksizmez, bil'akis

şehvetine tahrik edip hevasına uyduklarından dolayı onlara müncezib olur.

sh:»3474

Ve bu hiss onun evlenmek hususundaki fikrini ve muhakemesini bozar da nikâha rağbet etmez ve şayed

evlenecek olursa alacağı öyle birisi olur. Zira iffetin kadrini bilmez, ehli iffeti takdir etmez, kendi sınırını arar,

bu suretle erkeğin iffetsizliği iffetsiz kadına düşmesine sâik olduğu gibi nihayet nikâh edeceği kadının

iffetsiz olmasına da bâis olur. Bu nükte ile bu âyette erkek dışıye takdim edilmiştir. Halbuki evvelki âyette

dışı takdim olunmuştu çünkü dışının görünmesi, tamaa düşürmesi, temkin ve mutaveati olmadıkça

zikrolunan zina fi'li başlayamıyacağı cihetle orada cinayetin başı, zinanın maddesi karı olduğuna işaret

kılınmıştı. Fakat nikâh mes'elesine gelince bunda erkeğin rağbet ve talebi asıl ve mukaddem olduğuna ve

erkeğin ahlâkının iffet noktai nazarından kadın üzerindeki dahl-ü te'sirine nüktesi gösterilmiştir.

﴿وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا الْأَزَانِ أَوْ مُشْرِكٌ﴾ zâniye, bunu da bir zânî

veya müşrikten başkası nikâh etmez-ya'ni iffet ve namusu olanlar zâniyeden nefret eder, nikâhına tenezzül

eylemez de onu nikâh etse etse bir zinakâr, yâhud zinâdan sakınmamak âdetleri olduğu cihetle bir müşrik

nikâh eder. Çünkü «الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ» tır.

﴿وَحَرَّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ ve o-ya'ni o nikâh-mü'minlere haram kılındı-Sûrei

«Bakare»de «

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَا أُمَّةً مُّؤْمِنَةً خَيْرٌ مِنْ
مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا
«وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُّشْرِكٍ»

olduğu ma'lûm. Zâniyeyi nikâha gelince: bu âyetin zâhirinden bunun da mü'minlere haram ve müşrik

nikâhına karib olduğu anlaşılıyor. Maamafih ihtilâf ciheti yok değildir.

1-Ba'zıları «bu âyette maksad nikâhın hukmünü beyan değil, zinanın şenaatini beyandır. Burada nikâh vatı ma'nasıdır ve binaenaleyh hurmet de zinânın hurmetidir » demişlerse de ma'nasızdır. Çünkü Kur'anda nikâh,

sh:»3475

hep akid ma'nasına vârid olduğundan vatı ma'nasına hamli doğru olmaz. Bir de bu ma'naca âyetin hiç faide etmemiş olacağı gösterilmiştir.

2-Hazreti Aişe radiyallahü anhadan menkuldür ki «bir erkek bir kadına zinâ etse onu tezevvüc edemez. Bu âyetle haramdır. Mübaşeret ettiğinde zinâ etmiş olur. » اه . Ebû Hayyan tefsirinde eshabı kiramdan İbni Mes'ud ve Berâ İbni Âzib radiyallahü anhüma Hazretlerinin dahi kavli böyle olduğu zikredilmiştir. Fakat buna mukabil Hazreti Peygamber sallallahü aleyhi vesellemden bu mes'ele suâl edilmiş «evveli sifah ve âhiri nikâhtır, haram, halâlı tahrir eylemez» buyurmuş olduğu nakledilmiştir. Ebû Bekrinıssıddık, İbni Ömer, İbni Abbas ve Câbirden ve Tavus, Said İbnilmüseyyeb, Câbir İbni Zeyd, Atâ, Hasenden ve eimmei erbaaden menkul olan da cevazdır. Ancak Fahri Razî tefsirinde mezkûr olduğu üzere zâni ve zâniyenin

aff'e ile ve aff-ü affenin zâniye ve zâni ile tezevvücü haram olmak, Hazreti Aişe ve İbni Mes'ud gibi Hazreti

Ebi Bekir ve Hazreti Ömer ve Hazreti Alinin de mezhebleridir deniliyor.

3-Hasenin kavlince bu hurmet, mahdud olan zâni ve zâniye haklarındadır. Hadd vurulmuş zâni ancak

bir zaniyeyi tezevvüc edebilir. Bir mahdud, mahdud olmıyan bir kadını tezevvüc etmişti, Hazreti Ali onun

nikahını reddeyledi diye rivayet etmiştir.

4-Ba'zıları bu hükmün medinede islâmın bidayetinde vârid olup ba'dehu mensuh olduğunu

söylemişlerdir. Said İbnilmüseyyebden bu Sûdeki « وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ » ve Sûrei

Nisadaki « فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ » âyetlerinin umumlariyle mensuh

olduğu rivayet edilmiş ve şayi' olmuştur. Mu'tezileden Cubbaî de icma' ile mensuktur demiş. Lâkin Fahri

Razî tefsirinde tafsil olunduğu üzere muhakkıkîn bu iki vechin ikisinin de zayıf olduğunu anlatmışlardır.

Zira nâsihi icma'dır demek ise icmain nâsih olamayacağı İlmî usulî fıkhîta sâbittir. Bir de Ebû Bekir, Ömer, Ali gibi zevatın muhalefetleri sebmeden bir mes'elede icma' sahih olamaz. Binaenaleyh icma' ile neshedilmiştir demek doğru olamayacağı gibi mensuh olduğuna icma' edilmiş demek de doğru değildir. Çünkü beyan olduğu üzere hılâfî sâbittir. Gerçi «

﴿فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ﴾ . ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ﴾

emirleri ammdır. Fakat bunların da bir manii şer'î bulunmayanlara aid olduğunda şübhe yoktur. Binaenaleyh diğer muharremat gibi buradaki tahrimin de mevani'den olması melhuzdur. Böyle bir ihtimal karşısında ise nesha hukmetmek doğru olmaz. Bâhusus Sûrenin başındaki « وَفَرَضْنَاهَا » bu Sûrede mensuh bir hüküm bulunmadığını iş'ar için kâfidir.

5-Abdullah ibni Ömerden, ibni Abbastan, radiyallahü anhüm, Mücahidden, Said ibni Cübeyrden ve yine Said ibnil'müseyyebden vârid olan rivayetlere göre bu âyetin sebebi nüzulü şudur: cahiliyyede fahişeler işleten kirahaneler(kerhaneler)kerhaneciler vardı. İslâm geldiği vakit Medinede bunlardan Ümmî mehzûl gibi meşhur karılarla kapıları bayraklı, alâmetli dokuz kadar kerhane bulunuyordu. Bu karılar, bu kerhaneciler hep müşriklerden idi, içlerinde servet edinmiş olanları vardı. İslâmda zinâ haram olduğundan bu fahişelerden ba'zısı yeni müsliman olan fukaradan ba'zısına nikâh teklif etmiş ve kabul ederlerse

nefekalarını teahhüd etmek istemiş, onlar da fark-ü ihtiyacları hasebiyle Resulullahdan istiyzan etmişler, bunun üzerine bu âyet, nâzil olmuş, o nikâhın mü'minlere haram olduğu anlatılmıştır. Bundan dolayı bazı müfessirîn bu hurmetin sebebi nüzulü olanlara mahsus olduğuna kail olmuşlardır ki «elif lâmlar» ahd için demek olur. Gerçi karîne kaim olduğu zaman hüküm, sebebi nüzulüne tahsis olunabilir. Lâkin burada hüküm, vasfî âmm üzerine vârid olmuş ve bu suretle sebebi tahrim olanların şahıslarında değil, ötede zinakârlık beri de iyman vasıfları

sh:»3477

arasındaki mabayenet de gösterilmiştir. Bu ise ta'mim karinesidir. Öyle ki «lâm» ahde hamledilse bile hükümün kıyas ile ta'mimi ıktiza edecektir. Binadaleyh sebebi nüzulünde mahsustur diyenlerin muradı da bu tahrimin bilhassa kerhane fahişeleri mekulesi hakkında olduğunu söylemektir. Ve bu fahişelerin vasfî barizi ise zinâyı istihlâl veya istihfaf etmektir ki küfürdür. İslâmiyyetin hâkimiyeti ile o cahiliyyet bakıyyesi olan kerhaneler kalkmış ve hududun ikamesi memaliki islâmiyyede artık öylelerinin zuhuruna meydan bırakmamış olduğu müddetçe bunların nev'i, şahıslarına münhasır kalmış olması hasebiyle bu, onların şahıslarına mahsus kaldı diyenler de olmuştur. Maamfih :

6-Cumhuri müfessirinin beyanına göre: bu tahrîm, zinâ edenleri nikâh etmekten mü'minleri zecr-ü

tahzirdede mubalâğa içindir. Çünkü diyorlar: Zinâ damgası basılmış feseke silkini takılmak caiz değil,

mahzurdur. Fâsiklara benzemesine, töhmet mevkiinde bulunmasına, hakkında kötü lâkırdılar edilmesine ve

daha bir çok mefsedetlere sebebedir. Günahkârlar meclisinde oturmakta bile günahlar irtikâbına ma'rûz

kalmak tehlikesi ne kadar çoktur. Artık zaniyeler, kahbelerle izdivac etmek nasıl olur? «

«وَأَنْكِحُوا الْإِيَامِي مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَأَمَائِكُمْ»

emrindeki «salâh» kaydinde de bu ma'nâyâ tenbih vardır. Ancak bir mü'min, ihtiraz edilmesi lâzım gelen

böyle haram bir nikâhı bil'farz irtikâb etmiş olsa o nikâh, mün'akid olur mu? Yoksa o da bir zinâ mı olur?

7-Şimdi bunu telhîs ile âyetin ma'nâsını tesbit edelim: burada üç kısım vardır: müşrikler, zinâyı istihlâl

veya istihfaf edenler, etmiyenler.

EVVELÂ Her hangi bir mü'min veya mü'minenin bir müşrike veya bir müşrik ile nikâhı mün'akid olmaz,

kat'iyyen haramdır, O bir zinâ olur.

sh:»3478

SANİYEN Zâni ve zâniye sebebi nüzul olan kerhaneciler ve sermayeleri gibi zinâyı istihlâl veya istihfaf

eder takımdan ise hurmeti mansus olanı istihlâl veya istihfaf, küfr olmakla bunlar müşrik hükmünde

olduklarındannikâhları, nikâh olmaz, kat'iyyen haramdır, müşrik nikâhı gibidir. Onun için âyette ezzânî

vezzâniye müşrik ve müşrikeye denk tutulmuş « وَحَرَّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ »

buyurulmuştur. Âyet, bu iki kısmın nikâhını tahrimde nasstır. Meğer ki tevbeleri tahakkuk etmiş bulunsun.

SALİSEN İstihlâl ve istihfaf gibi küfür delili olmıyarak zinâsı vâzih olmuş, evvelce de başından hiç nikâh

geçmemiş ise aff mü'minlerin bunları nikâhı tahrimen mekruh ve maamafih mün'akid olur. Âyetin tahriminin

bu kısma derececi şümulünde bir nevi' şübhe vardır. Onun için mevridi icthad olmuştur. Ve işte zikrolunan

ihtilâf, ancak bu kısım hakkındadır. Yalnız Hazreti Aişe ve İbni Mes'ud ve Berâ ibni Âzib hiç birinde in'ikadı

tecviz etmemiş, bu kısmın hurmetini de diğer iki kısım derecesinden tutmuşlardır.

İşte zinanın neticesi öyle azâb, böyle mahrumiyettir. Mü'min olanların zinadan tevakkı etmeleri ve

haddini icra eylemeleri ve yekdiğerini öyle töhmetlerden korumaları da lâzımdır. Yoksa ictinab behanesiyle şuna buna zina isnad ederek ehli iffetin namusuna dokunmak da büyük bir cinayettir. Ki buna remiy veya kazif ta'bir olunur. Bu ta'bir; namusu olanlara beyyinesiz öyle bir isnadda bulunmak, keyfemettefak gayb taşlamak kabilinden olmakla beraber öldürmek için şiddetli ok atmak gibi hakkı hayata bir hücum olduğuna işarettir. Bu vechile haddi zinanın beyanına terdifen haddi kazif beyan olunarak buyuruluyor ki :

4. ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ﴾ Ve muhsanelere remy eden-MUHSANE

;

sh:»3479

evlenmiş iffetli kadına bir de evlenmiş olsun olmasın mutlaka iffetli ırzı sağlam olana itlak olunur. Ki kazif âyetlerindeki ihsanda bu ma'nâ murad olduğunda ittifak vardır. Ya'ni burada evlenmiş olmak şart değil zinadan iffet şarttır. Binaenaleyh yetişgin kızlara dahi şamildir. Fukaha, bu ihsanda islâm, akıl, bülûğ, hurriyyet, iffet beş şart saymışlardır. Erkeklerle kazif de aynı hükümde delâleten dâhıldır. Lâkin kadınlara söz atmak daha şayi' olduğundan cem'i müennes sıgasıyla onlar tasrih veya taglib olunmuştur.

﴿ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ﴾ Hasılı ırzı sağlam olanlara atan, zina isnad eden

sonra da dör şâhid getirmiyen kimseler-demek ki ikrar bulunmadıkça bir zinayı isbat için şehadetin nısbabı

lâekal dörttür. Halbuki iki şâhidi âdil ile kısas bile sâbit olur. Demek ki namuslu bir kimseyi, bahusus ırz ehli

bir kadını zina ile itham etmek canını almaktan ağırdır. Binaenaleyh onlara atıp da isbat edemiyenler yok

mu ﴿فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً﴾ bunlara da attıklarından dolayı seksen celd vurunuz

﴿وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا﴾ hem de bunların ebedâ hiç bir şehadetini kabul

etmeyiniz-o kazif cürmünü hukmünü iskat etmek bu da bu haddin tetimmesidir. Celdin eleme cismanî,

bunun eleme ise ruhanîdir. Zinada cismanî cihet, kazifte ruhanî cihet galib olduğundan kazfın celdi haddi

zinadan dun ve lâkin bu ma'nevî ceza ondan efzundur. Çünkü müebbeddir

﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ bunlar fâsıklar guruhundan ibarettir. -Fısk ile mahkûm

kimselerdir. 5. ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا﴾ Ancak ondan

sonra tevbe edip kendilerini ıslâh edenler müstesna-ya'ni o kazif cinayetini yaptıktan sonra nedamet ederek sözünü geri alan ve onu telâfi etmek için haddine teslim olmak ve kazfettiği kimse ile halâllaşmaktan başlayarak hal ve amelini düzelten kimseler fisk hukmünden müstesna olurlar. Tevbe ile haddin sakit olmadığına icma' vardır. Ancak Şafî mezhebinde bu istisnanın yukarıki cümleden ikisine raci' olduğuna ve binaenaleyh böyle tevbe ettikleri had, sakit olmazsa da fiskleri zâil olduğu gibi şهادetleri de kabul olunabileceğine kail olmuştur.

Lâkin Hanefî mezhebinde bu, yalnız sonundaki «fasikun» cümlesinden istisnadır. Haddi kazf ile mahdud olanlar tevbe ile hadden kurtulamıyacakları gibi şهادetlerinin kabul olunmaması da ebeden kaydile mukayyedir. Te'bid ise istisnaya munafidir. Binaenaleyh bu hükümden istisnanın faidesi hukukî ibad teallûk etmiyen ve mahza hakkullah olan cihette olur. ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ çünkü

Allah, gafurdur, rahîmdir. -Mağrifeti çok rahmeti çoktur. Binaenaleyh tevbe ve ıslâh halinde muâhaze etmez fakat kazifte had ve şهادet yalnız hakkullah değil, aynı zamanda hakkı ibâddir. Kazfolunanın da'vası üzerine cereyan eder. Binaenaleyh hakkı abid teallûk eder ve reddi şهادet hukmü, tevbe ile sakit olmazsa da mücerred hakkullah olan günah mağrifet olunabilir. Ve bu cihetle bu ceraimde setir evlâdır.

Zinaya isbatta dört şahid şartı da bununla alâkadardır. Maamafih burada pek mühim bir nokta vardır. Bir kişi bir zinayı görecek olursa o bir yabancıнын zinası olduğu takdirde kendisine bir ar teallûk etmiyeceğinden setri evlâ olur. Fakat zevcesi olduğu takdirde ar gelir, nesebi bozulur, sabredemez, o halde başka şahid bulmak da müteazzir gibidir. Bundan dolayı burada şöyle bir suâl vaki'dir :

sh:»3481

Rivayet olunduğu üzere kazf âyeti nâzil olup kıraet buyurulduğu zaman Ensardan Sa'd ibni Ubade ve Âsım ibni Adiy, birisi ayağa kalkıp «bir adam karısıyla birisini görse ne olacak. Da'va etse seksen vurulacak ve şehadeti reddedilecek, fısına hukmolunacak, vurup öldürürse katlolunacak, sükût etse gayz edilecek şey'e sükût etmiş olacak, dört şahid bulup getirinceye kadar ise işini bitirecek, fethet Allahım! Dedi». Çıkar çıkmaz damadı Hilal ibni Ümeyye veya Uveymir kendini karşıladı, ne var dedi. Şer var, zevcemi Şüreyk ibni Semhâ ile buldum dedi ki ammi zadesi idi. Vallahi dedi bu benim sualım, ne çabuk mübtelâ oldum. Binaenaleyh ikisi bir Resulullah'a vardılar, haber verdiler. Resulullah kadını celbedip istintak etti, kadın inkâr eyledi, Eshab toplanmıştı. Zevc, evvelki âyet mucibince haddi kazfe mahkûm olacaktı gözlerimle

gördüm, kulaklarımla dinledim, Allah biliyor ki ben sadıkım, ancak hakkı söyledim, her halde Allahın buna bir açıklık bahşedeceğini ümid ederim diyordu.

Derken Resulullah'a vahiy gelmeğe başladı. Eshab bunu alametlerinden tanıyorlardı, hepsi sustular, beklebilirler, o vakit şu lian ayetleri nâzil olmuştu ki kazf ayetinin umumundan bir istisna mahiyetinde ve bilhassa zevcelerin kendi zevcelerine kazfi hakkındadır : 6.

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ﴾

kendi zevcelerine remyeden ve kendilerinden başka şâhidleri olmıyan kimseler ise

﴿فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ﴾ imdi birinin şehadeti-ya'ni o zevcelerden her hangi birinin haddi kaziften

halâsı için şer'an nazarı i'tibara alınacak meşru' şehadeti

﴿أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ﴾ hiç şüphesiz kendisi kat'ıyyen

sadıklardandır

sh:»3482

diye Allaha kasem ile dört şehadettir-ya'ni şehadet ederim ki billahi hiç şübhesiz ona attığım sözde

kat'iyyen sadıkım diye tekrar tekrar dört kerre yemin etmesidir. 7.

﴿وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾

Beşincisi de, eğer yalan söyliyenerden ise Allahın lâ'neti muhakkak üzerine-ya'ni beşinci defada böyle

şehadet edecek: eğer o remy-ü şehadette yalan söylediye Allahın lâ'neti muhakkak üzerine olsun »

diyecek ki bu, bir yemini mün'akidedir. Bu âyette nazmın üslûbu, dikkat olunursa, zevcin kizbi takdirinde

tarafı ilâhîden tel'inin vürudünü ifade eder bir surettedir. Netekim Resulullah da bu beşinci «mucibdir»

buyurmuştur.

Zevc, böyle beş kerre şehadette lian yapınca haddi kaziften kurtulur, töhmet, zevceye teveccüh eder 8.

﴿وَيَذُرُوا عَنْهَا الْعَذَابَ إِنْ تَشْهَدُ﴾ zevceden de azâbı-ya'ni o Dünyevî azâbı, ki

sonu evliler hakkında haddi zinanın ma'hudu olan recimdir. Bunu o zevcenin-kendisinin şöyle şehadet

etmesi defeder: ﴿أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ hiç şübhe

yok o zevc, kat'iyyen yalan söyliyenerden billahi diye Allaha dört şehadet - ki dört yemîn 9.

﴿وَالْخَامِسَةُ﴾ beşincisi de

﴿إِنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ eğer o, sadıklardan

ise Allahın gadabı muhakkak üzerine-ya'ni zevc, sözünde sadık ise Allahın gadabını muhakkak

üzerine-ya'ni zevce kendi üzerin alacak, erkek tarafında lânet, kadın tarafında gadab üzerine yemîn verilmesi kadınlar üzerinde gadabın lâ'netten daha müessir olmasındandır. İmdi zevce de bu beş yemîn ile şahadet ederse haddizinayı kendisinden defeder ve artık zevc ile zevce arasında iftirak husule gelir.

Lâkin zevce, bu beş şahadeti yapmaz da liandan imtina'

sh:»3483

ederse azâbı defedemez. O halde ne yapılır? Burası âyetin mefhumı muhalifine aiddir. Şafîî hemen haddin icrasına hukmetmiş, lakin Hanefiyye, kat'ıyyet lâzım olan böyle mevakı'de sâde mefhumı muhalif ile ameli tecviz etmediklerinden dört şahid yok iken ıkrar da bulunmayınca zinanı sübutıyla haddin icrasına hukm olunamayacağını ve binaenaleyh ya lianı kabul veya hadd icra edilmek üzere ıkrar edinciye kadar habse hukmeylemişlerdir. Hasılı kazif, zina gibi çok çirkin, zevciyyet namusu da gayet mühimm olduğundan bir taraf noktai nazarından haddi kazif, bir taraf noktai nazarından da haddi zina makamına kaim olacak olan lian da böyle mühim bir mahlastır ki bunları Allah tealâ teşri' buyurdu 10.

﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ üzerinizde Allahın fadl-ü rahmeti

bulunmasa idi - de kendinize kalsa idiniz ﴿وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ﴾ ve Allah bir

tevvab, hakîm olmasa idi - de tevbelerinizi kabul etmese, hikmetsiz hükümlere, nizamsız idarelere

birakirse idi neler olmazda neler!!...

﴿١١﴾ إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْأَفْكَ عَصَبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِنَفْسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا أَفْكٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾ لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٤﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ إِذِ تَلَقَّوْنَهُ بِالسِّنْتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ

sh:»3484

﴿١٣﴾ لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٤﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ إِذِ تَلَقَّوْنَهُ بِالسِّنْتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ

مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾
وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا
سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٧﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا
لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٨﴾ وَيَبِينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ
الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَوْفٌ رَحِيمٌ ﴿٢١﴾

Meali Şerifi

Haberiniz olsun ki ifk ile gelenler içinizden bir takımdır; onu hakkınızda bir şer sanmayın, belki o,

hakkınızda bir hayırdır, onlardan her kişiye o vebalden kazandığı, büyüğüne tesaddî eden, ona da büyük

bir azâb vardır 11 Ne vardı onu işittiğiniz vakit erkek ve kadın mü'minler kendi kendilerine

husni

sh:»3485

zann etselerdi de bu açık bir ifktir deselerdi ya 12 Ona dört şâhid getirserlerdi ya, mademki şâhid
getiremediler o halde onlar Allah indinde yalancılardan ibaretirler 13 Eğer Dünya ve Âhirette Allahın fadl-ü
rahmeti üzerinizde olmasa idi o daldığınız yaygarada size mutlak büyük bir azâb dokunurdu 14 O sırada ki
dillerinizle telâkkı ediyordunuz ve ağızlarınızla hiç bir ilminiz olmıyan bir şey söyleyor ve onu kolay
sanıyordunuz, halbuki o, Allah yanında büyük bir vebal 15 Onu işittiğiniz vakıt : bunu söylemek bize
gerekmez, hâşâ bu bir büyük bühtandır deseniz ya 16 Böyle bir şey'e ebedâ avdet etmiyesiniz eğer mü'min
iseniz diye Allah size va'z viriyor 17 Ve sizin için âyetleri beyan buyuruyor ki Allah alîmdir hakîmdir 18
Mü'minler içinde bîedebâne sözlerin şüyu' bulmasını arzu edenler için muhakkak Dünya ve Âhirette elîm
bir azâb vardır ve siz bilmediğiniz halde Allah, bilir 19 Ya olmasa idi üzerinizde Allahın fadl-ü rahmeti ve
hakıkati Allahın, bir raufı rahîm olması 20

11. ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ﴾ Şunlar ki ifk ile geldiler-IFK, asl-ü esasından

çevirilmiş, hakıkati tahrif edilmiş söz, ya'ni yalan, iftira, bühtan demektir.

BÜHTAN da ansızın atılıp insanı mebhut eden iftira demektir. Umumiyyetle tefsir ve hadîs kitaplarında

rivayet olunduğu üzere bu âyetlerin sebebi nüzulü şöyledir :

Hazreti Aişe radiyallahü anha dedi ki, Resulullahı sallallahü aleyhi vesellem, bir sefer irade buyurduğu vakit kadınları arasında kur'a çeker, hangisinin ismi çıkarsa onunla giderdi. Beni mustalık gazasından evvel yaptığı gazada da aramızda kur'a çekti, benim ismim çıktı, binaenaleyh Resulullah ile beraber çıktım ve bu, hicab âyetinin nüzulünden sonra idi, onun için bir hevdece -mahmile -konuldum, avdette Resulullah Menineye yaklaşınca bir menzilde konakladı sonra da rehil, nida ettirdi

sh:»3486

rehil nida ettikleri sırada ben kalktım ve yürüyüp ordugâhı geçtim, defî hacet ettim, yerime dönerken göğsümü yokladım, ne bakayım Zafâr boncuklarından bir dizim vardı kopmuş düşmüş, bunun üzerine döndüm, dizimi aradım, bunu aramak beni alıkoydu.

Benim yol nakliyyatımı yapmakta olan takım, varmışlar, hevdeci yüklenmişler ve beni içinde

zannetmişler, çünkü hafif idim, henüz küçük yaşlı bir taze idim, beni hevdecde sanmışlar, deveyi çekmişler

gitmişler. Avdet ettiğim vakit o mekânda kimseyi bulamadım, binaenaleyh belki aramak için dönerler

dedim, oturdum. Derken uyumuşum, Safyan İbnilmuattal ordunun arkasına kalır, nasın emtiasını araştırır,

bir şey kalmış ise zayı' olmamak için diğer konak mahalline götürürdü, beni görünce tanımış «

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ط» demesiyle uyandım, hemen ferâcemle yüzümü örttüm,

devesinden indi, ben bininceye kadar çekildi, bindim. Sonra deveyi çekti, yürüdü, öğle sıcağında orduya

yetiştik inmişler, bağırişiyorlardı, indikleri zaman beni bulamadıklarından nas çalkalanmış, o sırada imiş ben

üzerlerine varıverdim, artık herkes beni konuşmuş. Beni lakırdıya dalmış, helâk olan helâk olmuş.

Resulullah Medineye kudum etti ve bana bir veca' arız oldu. Fakat rahatsız olduğum zamanlar

aleyhissalatü vessellemdan tanıya geldiğim lûtfu bu defa görmedim, ancak yanıma giriyor, nasıl o?

diyordu, bu beni işkillendirdi, henüz mâceraya vukufum yoktu, nihayet nekahat haline geldim, bir gece

Mıstahın anasıyle hacetimiz için dışarı çıktım, işimiz biter bitmez yine Mıstahın anasıyle odama döndük.

Derken Mıstahın anası Mırtı, ya'ni yün çarşafı içinde sürçtü « تَعِسَ مِسْطَحٌ » dedi ben buna i'tiraz

ettim, «Bedr» de bulunmuş bir zata sebmi ediyorsun dedim, haberin yokmu dedi, ne var dedim, ben, dedi,

şehadet ederim ki sen hakikaten « مُؤْمِنَاتٌ غَافِلَاتٌ » tansın. Sonra

sh:»3487

ehli ifkin dediklerini anlattı, derhal maraz üstüne marazım arttı, hemen ağlıyarak döndüm.

Sonra Resulullah girdi ve nasıl o? dedi, bana izin ver ebeveynime gideyim dedim. İzin verdi, ben de anama babama gittim, anneme: ey anne, dedim, nas ne söylüyorlar? Kızcağızım! dedi, kendini üzme, vallahi bir erkeğin yanında sevgili parlak bir kadın olsun ve ortakları bulunsun da aleyhinde çok lâf etmesinler pek nâdirdir. Daha dedi bu âna kadar söylenilen sana ma'lûm olmadımı? Ben ağlamağa başladım ve bütün gece sabahı ettim, yine ağlıyordum, ağlarken babam yanıma geldi, valideme bu neye ağlıyor dedi, bu âna kadar söylenilenden ma'lûmatı yokmuş dedi, babam da ağladı sus kızım dedi, o gün durdum göz yaşım dinmiyordu, ebeveynime ağlamak ciğerimi parçalıyacak gibi geliyordu, ikisi de yanımda oturmuş ben ağlıyorken Resulullah sallallahü aleyhi vessellem üzerimize geliverdi, selâm verdi ba'dehu oturdu, hakkımda söylenilen söylenileliden beri yanımda oturmamıştı ve bir ay olmuş Allah tealâ ona benim şanımda bir vahyindirmemişti.

Sonra dedi ki « **أَمَّا بَعْدُ** » ya Aişe! Hal mühim senden bana şöyle böyle söz yetiştii, imdi sen beri'

isen Allah, muhakkak seni tebrie eder. Ve eğer bir günaha düştünse Allaha istiğfar ile tevbe et. Zira kul tevbe edince Allah tealâ tevbeyi kabul eder. Vaktâ ki Resulullah mekalesini bitirdi göz yaşlarım boşandı, sonra babama tarafımdan Resulullaha cevap ver, dedim, vallahi ne diyeceğimi bilmiyorum dedi, bunun üzerine valideme dedim tarafımdan Resulullaha cevap ver, vallahi ne diyeyim bilmiyorum dedi. Ben henüz küçük yaşta bir taze idim, Kur'andan çok okuyamazdım, ya'ni çok istişhad edebilecek halde değildim, dedim ki: vallahi ben anladım siz bunu işitmişsiniz, hattâ gönüllerinizde yer etmiş inanmışsınız, şimdi ben size berfeyim desem inanmayacaksınız ve eğer benim muhakkak

sh:»3488

berfe olduğumu Allah bilip dururken size fena bir itirafta bulunsam hemen tasdik edeceksiniz. Vallahi

benimle size başka bir mesel bulmuyorum, ancak Yusûfün babası o Salih kulun-ki ismini

zikretmemiştim-dediği gibi «

« **فَصَبِرْ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ** ». Böyle dedim, sonra

dönüp yatağıma yattım.

O halde ben vallahi biliyordum ki Allah tealâ muhakkak beni tebrie eder. Lâkin vallahi şanımda bir vahyi metlûv indireceğini zannetmiyordum. Şa'nım nefsimde Allah tealânın öyle tilâvet olunacak bir emr ile tekellüm buyuracağı mertebeden çok hakîr idi. Ve lâkin umuyordum ki Resulullah uykuda bir ru'ya görür de Allah, beni onunla tebrie eder. Alimallah Resulullah meclisinden kalkmamıştı, ehli beytten bir kimse de dışarı çıkmamıştı, Allah tealâ Peygamberlerine vahyindirdi, ona vahyinerken olagelen hal hemen geliverdi ki kış gününde bile vahyin sıkletinden dolu danesi gibi ter dökülürdü. Binaenaleyh bir örtü örtüldü ve başının altına bir yasdık konuldu, vallahi ben telâş etmedim ve aldırmadım, çünkü beraetimi biliyordum. Fakat Resulullah açılıncıya kadar nâsın dediklerine hak virecek bir vahiy gelivermek korkusundan anamın babamın canları çıkacak zannettim.

Vaktâ ki Resulullah açıldı gülüyordu, ilk söylediği kelime şu oldu «

بُشْرَى يَا عَائِشَةُ أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ بَرَّأَكَ اللَّهُ» müjde ya Aişe! agâh ol vallahi

Allah, seni kat'ıyyen tebrie etti» dedi «

الْحَمْدُ لِلَّهِ لَا بِحَمْدِكَ وَلَا بِحَمْدِ أَصْحَابِكَ» hamd, Allaha ne sana ne

eshabına dedim, validem dedi kalk ona, ben, vallahi ne ona kalkarım ne de beraetimi inzal eden Allahdan

başkasına hamd ederim dedim. İmdi Allah tealâ «

« إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ » on âyet inzal buyurmuştu. Binaenaleyh

Ebû Bekir «vallahî bundan sonra artık Mıstaha infak etmem dedi. Çünkü ona karabeti ve fakri hasebiyle

nefaka veriyordu. Bu sebeble de Allah tealâ şunu inzal buyurdu «

وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ أَلَّا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ
لَكُمْ » Ebû Bekir de belâ vallahî = Allahın beni

sh:»3489

mağrifet etmesini severim dedi, Mıstahâ yine nefakası avdet etti. Hasılı uzrüm nâzil olunca resulullah kalktı

minbere çıktı, bunları anlattı ve Kur'anı tilâvet buyurdu minberden indiği vakit da Abdullah ibni Übeyye,

Mıtaha, Hamneye, Hassana hudud vurdu. اهـ .

﴿عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ﴾ İçinizden bir usbedir - mahdud bir güruhtur. -

USBE; ondan kırka kadar bir cemaat, sayılı bir güruh demektir. Ey o ifke ma'ruz olanlar

﴿بَلْ هُوَ﴾ belki o - ifk ﴿لَا تَحْسِبُوهُ شَرًّا لَّكُمْ﴾ onu sizin için bir şer sanmayınız

zuhuruna, akıbet kadr-ü mertebenin yükselmesine vesile olur. Fivaki' ifk, o iftira yalanı büyük bir şerdir.

Fakat hakıkatta onun şerri onu uyduranlara, söyleyenlere aiddir. ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ﴾

onlardan - o güruhtan - her birinin ﴿مَا كَتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِ﴾ kazandığı vebali

kendisinindir. - Kimi susmuş, kimi gülmüş, kimi söylenmiş ﴿وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ﴾

içlerinden onun - o vebalin - büyüğüne mütevellî olan - o güruh içinde o iftirayı ah kaskin atan ve işaasını

arzu ederek vebalin büyümesini iltizam eden ﴿لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ için de büyük bid azâb

vardır. - Bu, Abdullah ibni Ubeyy hakkındadır ki Munafıkların reisi idi. O ifki ibtida o atmış, ilk evvel o tasrih

etmiş ve halk arasında propaganda yaptırmış idi. Kurnaz Munafıklar cinaslı lakırdılarla mü'minleri gizliden

gizliye heyecana getirmeğe çalışmış ve bu propagandaya aldanan şâir Hassan ve fakîr Mıstah gibi bir iki

sâde dil de o

sh:»3490

ubeyy oğlunun tasrihine kapılıp haddi kazfe müstehikk olmuşlardı, Safyan, Hassana hücum edip vurduğu

bir kılıç darbesiyle bir gözünü söndürmüş ve demişti ki :

توق ذباب السيف عنى فاننى غلام اذا هو جيت لست

بشاعر

ولكننى احمى حماى واتقى من الباهت الرامى البرى

الظواهر

12. ﴿لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ﴾ Ne vardı onu - o yalanı - işittiğiniz vakıt

﴿ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِنَفْسِهِمْ خَيْرًا﴾ mü'minler ve mü'mineler

kendi nefislerine hayır zannetseler - kendilerine ve kendileri mesabesinde tanınmaları lâzım gelen hem

cinslerine husni zann besleseler ﴿وَقَالُوا هَذَا أَفْكٌ مُّبِينٌ﴾ de bu açık bir ifktir

deselerdi ye - Zannın menşei nefiste bir kıyastır. Bir kimse nefsinde kendi hakkında tecviz edebildiği

nisbettedir ki kendiye benzettiği kimseler hakkında kıyası nefis ile bir zanda bulunur. Halbuki mü'minler,

mü'mineler kendi nefislerinde fena şeylere cevaz vermemek, nezih olmak lâzım gelir. Binaenaleyh kötü bir

söz işittikleri zaman kendilerinden şüpheleri olmamak lâzım geldiği kadar kendileri gibi saymaları ıktıza

eden mü'min'in ve mü'minat hakkında da husni zannetmek, beraeti zimmet asl olduğunu bilmek, zâhiri halin

hılâfına olan beyyinesiz lakırdılara açık bir iftira demek ıktıza eder.

19. ﴿لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ - Dünyadaki azâb haddi

kazif ve netaicidir. Netekim Mistah, Hassan, Hamne haklarında haddi kazif icra edildi ve Safvan bir kılıç

darbesiyle Hassanı vurup bir gözünü söndürdü.

sh:»3491

﴿٢١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ
يَتَّبِعْ خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا
فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ
اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢﴾ وَلَا يَأْتَلِ
أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ
وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ
يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ
الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٤﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ

وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ
الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٦﴾ الْخَبِيثَاتُ
لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ
وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٧﴾

sh:»3492

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler Şeytanın adımlarına uymayın, her kim Şeytan adımlarına uyarsa şübhe yok ki o çirkin ve merdud şeyler emreder, eğer üzerinizde Allahın fadl-ü rahmeti olmasa idi içinizden hiç biri ebedâ temize çıkamazdı ve lâkin Allah, dilediğini temize çıkarır ve Allah, semi'dir alîmdir 21 Bir de içinizden fadl-ü vüs'at sahibi olanlar karabet sahiblerine, miskînlere ve Allah yolunda muhacirlere vergisini vermekten kusur etmesin ve afvetsin, aldırmasın, Allahın size mağrifet etmesini arzu etmez misiniz? Allah gafurdur rahîmdir 22 Şübhe yok ki ırz ehli bîhaber mü'min kadınlara atanlar Dünyada ve Âhırette

mel'undurlar ve onlara büyük bir azâb vardır 23 O gün ki aleyhlerinde dilleri ve elleri ve ayakları

yaptıklarına şehâdet edecektir 24 O gün Allah, onlara hak cezalarını tamamen verecek ve Allahın aşikâr

hakk olduğunu bileceklerdir 25 Habîsât habîsler için, habîsler habîsât için ve tayyibât tayyibler için,

tayyibler tayyibât içindir, bunlar, onların dediklerinden müberrâdırlar, kendilerine bir mağrifet ve bir rızkı

kerîm vardır 26

23. ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ -

Burada gafilât vasfı medih sıfatlarındandır. Ya'ni ezvacı tahirat gibi fenalıktan alel'tlak gafil, öyle bir şey asla

hatırından geçmez imanlı hanımlara atanlar şübhesiz

﴿لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ Dünyada ve Âhirette lâ'net olundular

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ve onlara öyle bir azâb vardır ki azîm 24.

﴿يَوْمَ تَشْهَدُ النُّجُومُ﴾ Sûrei «Yâsin» bak. 25.

﴿يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ﴾ o gün Allah, onların hak dinlerini, ya'ni

cezalarını tam verecek

﴿وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ﴾ ve bilecekler ki Allah, hakikaten o

hakkı mübîndir - ya'ni her hakikati izar eden ve varlığında hiç şübhe olmyan Hak tealâdır.

Burada tevbe edenler istisna edilmemiştir. Çünkü bunda ezvacı tahiratın hukukı mahsusası i'tibariyle bir hususiyet vardır. Maamafih mefhum, ammdir. Binaenaleyh amm olan kazf âyetindeki istisnanın uhrevî noktai nazardan burada da cari olması melhuzdur. Hassan ibni Sâbit munafık olmamakla beraber tevbekâr olduğunda söz yoktur. Netekim hadden sonra inşad ettiği şu beyitlerle tebriesini arz etmişti :

حصان رزان ما تزنّ بريبةً وتصبح غرثي من لحوم
الغوافل
حليلة خير الناس ديناً ومنصباً نبى الهدى والمكرمات
الفواضل
عقيلة حى من لوى ابن غالب كرام المساعى مجدها
غير زائل
مهذبة قد طيب الله خيمها وطهرها من كل شين

وباطل

فان كان ما بلغت انى قلته

فلا رفعت سوطى الى

اناملى

فكيف وودى ما حييت ونصرتى

بآل رسول الله زين

المحافل

له رتب عال على الناس فضلها

تقاصر عنها سورة

المتناول

Ebû Hayyan

Hazreti Aîşe radiyallahü anha da «Hassana Cenneti ümid ederim, Resulullahın medhine dair şî'rini

işittiğim zaman ona Cenneti ümid ettim» demiştir. (Razî)

26. ﴿الْحَبِيثَاتُ لِلْحَبِيثِينَ﴾ Habîseler habîsler için - habisât, murdar kötü karlılara,

murdar lakırdılara, murdar fiillere ve alel'umum murdar şeylere hakikat olarak ıtlak olunabilir. Lâkin

HABİSİN, cem'i müzekker olduğundan yalnız erkeklerde hakikattir. Maahaza habîs kişiler ma'nâsına olarak

zükûr ile beraber inase de tagliben şâmil olabilir. Bunların zıddı olan tayyibât ile tayyibinde de fark böyledir.

Âyetteki tekabülden ilk nazarda zâhir olan dişi ile erkek

sh:»3494

tekabülüdür. Bununla beraber ikinci ma'nâ da baid değil, menkuldür. Binaenaleyh ma'nâ şu olur: murdar,

ya'ni eteği kirli, hıyanetkâr karılar murdar erkeklerindir, murdarların küfvüdür. Binaenaleyh murdar karının

kocasıda murdar olur, olmasa murdar karyı tutmaz. Yâhud murdar sözler, murdar fiiller, murdar kişilerindir.

Binaenaleyh kazf, ifk, bühtan, sebb-ü şetim gibi lâflar, zina gibi pis fiiller murdar kişiden, murdarlardan sâdır

olur ve ancak murdarlara nisbet olunabilir. ﴿و﴾ Ve - bil'akis

﴿الْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ﴾ habîsler de habîseler içindir -murdar erkekler murdar karılar

içindir «

الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا
الزَّانِي أَوْ مُشْرِكَةٌ

pislerin hassası, pisler de pisliklerin hass mahallidir. ﴿وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ﴾ Tayyibat da

tayyibler için -hoş, pâk kadınlar pak erkekler içindir, temiz olanlarıdır, pak olmyanları bulaştıramaz. Yâhud

ikinci ma'nâ ile kelimatı tayyibe ve a'mali tayyibe hoş ve temiz kimselerin şıarı, temizlerin kârı, temizlerin

halidir. ﴿وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ﴾ Tayyibler de tayyibât içindir - temiz pâk adamlar, temiz

pâk kadınlar içindir. Pâk olmyanlar ne alırlar, ne tutarlar, yâhud temiz pâk insanlar da temiz pâk sözler,

temiz pâk işler, temiz pâk şeyler içindir. Onlara yaraşan onlardan beklenen bunlardır. Hâsılı pâk hoşluklar

pâk hoş olanların hassası, pâk hoş olanlar da pâk hoşlukların hass sahib, hass mahallidir

﴿أُولَئِكَ﴾ o yüksekler - o yüksek temizler o tayyibîn ve tayyibatın en güzidesi olan ehli beyti

Mustafa ﴿مَبْرُونٌ مِّمَّا يَقُولُونَ﴾ onların dediklerinden müberradırlar - o habislerin, o ehli

ifkin ağızlarına aldıkları şaibeden çok

sh:»3495

berî ve münezzehtirler ﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ onlar için bir mağrifet ve kerîm bir

rızk vardır. - O temizler için indelhisab bam başka bir mağrifet ve kerameti namütenahî bir rızk vardır ki o

Cennettir.

İslâm hukukı esasiyyesinde iffet ve ırz-u namus hukukunun birinci esaslardan olduğu tesbit

buyurulduktan sonra bu temizlikle en ziyade alâkadar olan masuniyeti mesakin, hukuk ve ahlâkı

muaşeret, tesettürü nisvan gibi levazımına geçilerek buyuruluyor ki :

﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ
حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٢٨﴾ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ
يُؤذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ
تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا
تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ
وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكُمْ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا
يَصْنَعُونَ ﴿٣١﴾

sh:»3496

﴿٣١﴾ قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ
فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ

بِخُمْرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ
أَبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ
أَخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ
الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ
بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ ۗ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ
جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٧﴾

Meali Şerif

Ey o bütün iman edenler! kendi odalarınızın gayri odalara sahiblerine istinas edip selâm vermeden girmeyiniz, bu sizin için hayırlıdır, gerek ki düşünürsünüz 27 Bunun üzerine onlarda kimse bulmazsanız size bir izin verilmedikçe içeri girmeyin ve eğer size dönün derlerse dönün, o sizin için daha temizdir ve Allah bütün amellerinize alîmdir 28 Meskûn olmyan ve içinde bir intifa' salâhiyyetiniz olan odalara girmenizde size bir günah yoktur, neyi açıklar ve neyi saklarsınız

sh:»3497

Allah bilir 29 Mü'min erkeklere söyle: gözlerini sakınsınlar ve ırzlarını (apışlarını) muhafaza etsinler, bu kendileri için daha temizdir, her halde Allah ne yaparlarsa habîrdir 30 Mü'min kadınlara da söyle: gözlerini sakınsınlar, ırzlarını muhafaza etsinler, ziynetlerini açmasınlar, zâhir olanı başka ve baş örtülerini yakalarının üzerine vursunlar, ziynetlerini açmasınlar, ancak kendi kocalarına yâhud kendi babalarına kocalarının babalarına yâhud kendi oğullarına, yâhud kendi biraderlerine, yâhud kendi biraderlerinin oğullarına, yâhud hemşirelerinin oğullarına yâhud kendi kadınlarına yâhud kendi ellerindeki memlûklerine, yâhud ihtiyacı olmyan erkeklerden uyuntulara, yahud henüz kadınların avretlerine muttali' olmyan çocuklara, müstesna, gizledikleri ziynetleri bilindiye ayaklarını da vurmasınlar, hepiniz Allaha tevbe edin ey mü'minler ki felâh bulabilesiniz 31

Resûlullaha Ensardan bir kadın gelib «ya Resûlellah ben evimden bir halde bulunurum ki o halde hiç kimsenin beni görmesini istemem. Fakat ehlimden bir adamın üzerime gelib giriverdiği eksik olmaz»

demışti işbu « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا » âyeti nâzil oldu.

27. ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ﴾ kendi büyütnuzun gayri büyüte -

evlerinizin gayri evlere, odalarınızın gayri odalara

﴿حَتَّىٰ تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا﴾ sahiblerine istiynas edib selâm

vermedikçe girmeyiniz - âharin milkine izinsiz girmek gasb kabîlinden bir teaddi olacağından hukukan ve

kazâen haram olduğu gibi kendi milki olan, dinen hakkı duhulü bulunan hane dahilinde dahi olsa gerek

kendinden başkasına mahsus olan odalara habersiz ve selâmsız girivermek de edeben ve diyaneten

menhidir. Burada istiynasi istiyzan diye tefsir edenler olduğu gibi istikşafı hal ile isti'lâm, ya'ni istiyzandan

evvel halin girmeğe

sh:»3498

müsaid olup olmadığını bilmeğe çalışmak veya insan bulunup bulunmadığını öğrenmek istemek

ma'nalarıyle tefsir edenler de olmuştur. Zâhir olan burada istiynas iyhaş mukabili olmasıdır ki baskın eder

gibi birdenbire vahşicesine girivermeyib insaniyete lâyük ve hale muvafık bir ünsiyet ibraz etmek demek

olur.

Ebû Eyyubdan merviydir ki ya Resulullah! İstiyas nedir dedik, buyurdu ki: öksürerek tesbih ve tekbir ile ehli beyti haberdar etmektir. Teslim de esselâmüaleyküm demektir. Şu halde istiyas sarahaten istiyzan ile munisane ihbar ve ihsastan eamm olur. İstiyzan denilmeyip istinas buyurulması da bundan dolayı olmak gerektir. Binaenaleyh milki olmiyan ve hiç bir vechile hakkı duhulü bulunmiyan hanelere girmek için her halde istiyzan şarttır. Yoksa bir taarruz ve tecavüz olur. Ve hane sahibinin ona karşı her türlü müdafaaya hakkı bulunur. Hakkı duhulü bulunmakla beraber başkasının sâkin bulunduğu odaya girmekte ise mutlak istiyas, şart ve fakat bu istinasin istiyzan suretinde olması sünnet veya edeb olmakla beraber farz denilemez. Binaenaleyh bir hâkim tarafından bir mücrim veya müttehemın meskenine girmek ıktiza ettiği zaman da istiyzân denilemezse de ırza bir tecavüz vazıyyetine düşülmemek için istiyas edilmelidir.

Hâsılı meskenler tearruzdan ve edebsizlikten masun tutulmalıdır. Hiç kimsenin meskeninde emniyyet ve huzuru ihlâl edilmemeli ve onlara edeb ve erkâniyle girmelidir ki bu da istinas ve selâm iledir. İstiyzanın keyfiyeti hakkında rivayet olunur ki birisi Resulullaha istiyzan edip « أَلَجُّ » vülûve edeyim mi? Ya'ni sokulayım mı demişti, aleyhisselâtüvesselâm da Revza namında bir kadına «kalk şuna öğret istiyzanı güzel yapmıyor, söyle « أَلَسَّالَامُ عَلَيْكُمْ ءَادْخُلُ » ya'ni gireyim mi desin» buyurmuş, adam da bunu işitmiş ve söylemiş, bunun üzerine «gir! » buyurulmuş, Resulullahdan

sh:»3499

bir takım şeyler sūâl etmiş, cevab almış, nihayet «İlimde senin bilmediğin var mı?» demiş,

aleyhisselâtüvesselâm da» Allah tealâ bana bir hayri kesir ihsan etti, maamafih hiç şübhe yok İlimde öylesi

vardır ki Allahdan başkası bilmez» buyurmuş ve «**إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ**» âyetinin

âhirine kadar tilâvet eylemiştir.

Cahiliye ahalisi birinin evine vardıklarında harem saygısı gözetmedikleri gibi Dünya ve Âhret

selâmetine şâmil olan selâm duâsını bilmezler de «sabahınız hayat olsun» veya «hayr olsun», «akşamınız

hayat olsun» gibi mahdud bir surette tahiyye ile sağlık verirlerdi, Gerçi bu da fena bir şey değildir. Fakat

böyle tahiyyeler yalnız ve himmet ve temenniyatı içtimaiyyesi bir günden ileri gitmek istemeyen kasır bir

medeniyyetin şıarı olduğunda da şübhe yoktur. Allah tealâ, istinası şart kıldığı gibi mü'minlere nâ mahdud

bir selâmet hissi va'd-ü telkin eden selâmı ta'lim ile lâfzı veciz, ma'nâsı vâsi' ve herkes için gayei matlab

olacak en güzel bir şıarı içtimâî teşri' buyurmuştur. Binaenaleyh bunu dirîğ ederek diğer tahiyyelerle iktifa

etmek bir cahiliyyet eseri olacağı cihetle mekruhtur.

Bir de istiyzan kaçâ kadar olmalıdır. Resulullahdan rivayet olunduğuna göre istiyzan üçtür. Birincisinde kulak verirler, ikincisinde hazırlanır. Üçüncüsünde izin verirler veya reddederler. Bu üç istiyzan biribiri ardı sıra velyettirilmeyip aralarında biraz fâsıla ile yapılmalı ve üçüncüsünde cevab verilmezse dönmelidir.

Şiddetle kapı çalmak, hane sahibine bağırarak ise haramdır. Zira iyzâ ve iyhaşı tezammun eder, yürek oynatır. Bu babda nâzil olan «

« إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ »

âyeti, zecri kâfidir. Hem de istiyzan ederken yüzünü kapıya karşı tutup durmamalı, sağa ve yâhud sola teveccüh etmelidir. Resulullah böyle yapardı.

sh:»3500

Ve bir kerre Ebû Saidi Hudrî radiyallahü anh kapıya müteveccihen istiyzan etmişti, aleyhissalâtü

vesselâm « لَا تَسْتَأْذِنُ وَأَنْتَ تَسْتَقْبِلُ الْبَابَ » kapıyı istikbal ederek istiyzan

etme» buyurdu ﴿ذَلِكُمْ﴾ bu - istisna ile selâm vermeden girmek ﴿خَيْرٌ لَكُمْ﴾ sizin

için hayırdır. - Bir tühmete düşmekten sâlim kılar, emniyyet ve âsaişi takviye, iffet-ü nezaheti tezyid eder.

﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ Gerekir ki tezekkür edersiniz - düşünür, anlar, unutmazsınız. Rivayet

olunur ki Nebiyyi ekrem sallallahu aleyhi vesellem Hazretlerine bir adam «anama da istizan edecekmiyim»

dedi «evet» buyurdu, «onun benden başka hizmet edeni yok her girişimde istizanımı edeyim» dedi,

aleyhisselâtü vesselâm «anani uryan görmek arzu edermisin» buyurdu «hayır» dedi «öyle ise istiyzan et»

buyurdu.

28. ﴿فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا﴾ İmdi onlarda bir kimse bulamazsınız - ya'ni izin

vermeğe salâhiyyeti hâiz bir kimse bulunmaz veya hiç kimse olmazsa ﴿فَلَا تَدْخُلُوهَا﴾ artık

onlara girmeyiniz ﴿حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾ ta size izin verilinceye kadar - sabr ediniz. İzin

denince izni mu'teber olabilecek kimse tarafından izin demek olduğunu da ihtara hacet yoktur.

﴿وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا﴾ Ve eğer size dönünüz denilirse - o evdekilerden gerek izne

malik ve gerekse gayri malik her kim tarafından denilirse denilsin ﴿فَارْجِعُوا﴾ hemen dönünüz -

istiyzanı tekrar ile girmekte ısrar ve ilhah etmeyiniz ﴿هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ﴾ o - dönüvermek - sizin

için daha temizdir -

sabr-u tevakkuftan daha sâlimdir. Zira bir zorba veya arsız bir dilenci gibi inad ve ısrar ile kapıda bekleyip

durmanın hâli kalmıyacağı alçak ve nâhuş şaibelerden münezzehtir. Meğer ki buna mukabil terki caiz

olmıyacak bir vecibe bulunsun ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ ve Allah her amelinize

alîmdir. -Binaenaleyh bu babda mükellef bulunduğunuz işlerden yaptığınız ve bıraktığınız hususları da bilir.

Ecr-ü cezasına verir.

29.

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ﴾ içinde bir metainiz bulunan gayri meskûn büyüte girmenizde üzerinize bir günah

yoktur. - Rivayet olunduğuna göre Ebû Bekrissiddık radiyallahu anh «ya Resulullah biz ticaretimizden

muhtelif yerlere gider ve hanlara konarız, izin verilmedikçe onlara girmiyelim mi? demişti, binaenaleyh bu

nâzil oldu.

GAYRI MESKÛNE demek, sâkini içinde bulunmayan veya içinde kimse sâkin olmayıb hâliy olan veya

mesken ittihaz edilmeyen demek olabilir.

META'; temettu' ve intifa' demektir. İntifa' olunan her hangi bir şey'e de itlak olunur. Binaenaleyh «

فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ» içlerinde her hangi bir suretle bir intifa' salâhiyyetiniz ve binaenaleyh bir nevi'

hakkı duhulünüz bulunan evler, odalar demektir ki han, hamam, dükkân ve sâire gibi umuma küşâde olan

yerlere şamil olduğu gibi harab evlere ve kendi hanesi dahilinde diğerlerinin süknasına mahsus olup da

sâkini içinde bulunmıyan odalara dahi şamil olur. Zira sâkini içinde iken bu odalara da istiynas ve selâmsız

girmek ıktiza ederse de sâkini içinde bulunmadığı takdirde izin ve istiynas olmaksızın girmekte günah

yoktur. Zira kendisinin metai, hakkı intifaı vardır. Ancak iycar ederek hakkı intifaını muvakkaten olsun temlik

etmiş ise yine evvelki âyetlerin hukmü cârîdir. İzin

sh:»3502

olmadan giremez ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ ve Allah,

belirttiklerinizi de ketm ettiklerinizi de bilir. - Binaenaleyh her hangi bir eve bir fesad fikriyle veya bir aybe,

bir eksikliğe muttali' olmak maksadiyle girmemeli, Allahdan korkmamalıdır.

30. ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ Mü'minlere - ya'ni mü'min erkeklere - söyle

﴿يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾ gözlerini indirsinler - gerek hâricde gerek dâhilde ve gerek

başkalarının evlerine girerken çıkarken, otururken kalkarken gözlerini dikmesinler, harama bakmaktan,

ayıb bir şey görmekten sakınsınlar, Sofıyyeden şiblî kuddise sirruhıye « **يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ** »

» ne demektir? diye sormuşlar, demiş ki baş gözlerini muharremattan, kalb gözlerini masivallahdan

çeksinler **وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ** . **اه** ve ferclerini tamamen hıfz etsinler - apış aralarına

temamen muhafaza edip haramdan, nazardan saklasınlar, avretlerini örtüp ırzlarını korusunlar -

FÜRUC fercin cem'idir. Fedc, aslı ma'nâsında iki şey arasındaki açıklık demektir. Bu suretle gerek erkek

gerek dişi insanın bacaklarını arasındaki açıklığa da hakikat olarak itlak olunur ki lisanımızda apış arası

denir ve bu ta'bir ile avret mahallinde kinaye de edilir. Ki Kur'anda bu ma'nâ vârid olmuş ve onun erkeğe de

dişiye de muzaf kılınmıştır. Sonra bilhassa kadının kulübünde kinaye olarak isti'mali galebe etmiş ve sarih

denecek derecede ma'ruf olmuştur. « **أَحْصَتْ فَرْجَهَا** » bu ma'nâdandır. «Hıfzı füruc» emri

haramdan kemali tehaffuz ile ırzı muhafazadan kinayedir. Ve bu tahaffuzu ifade ederken daha evvel

delâleti vaz'ıyyesiyle setri avret emrine de tezammun eyler. Bundan başka kinaye mefhumunun lâzımını

ifade ederken hakikatini dahi iradeye mâni' olmadığından füruc kinayesi avret mahalinin hududuna da

işaret eyler. Ya'ni

sh:»3503

insanın avret mahalli, uz'vı ma'huddan ibaret değil, apış arası denilen açıklık boyunca imtidad eder ki bunun a'zamisi topuklara kadar varırsa da akalli müteyakkani diz üstü oturulduğu zaman teayyün edeceği vechile göbek altından dizlere kadardır. Bunun için erkeklerde hıfzı ve setri farz olan bir avret mahalli bu ekalli müteyakkan miktardır. Fazlası müstehabdır. Kadınlarda da bundan sonraki âyetin delâletiyle tepeden topuğadır. Demek ki iki diz arasındaki açıklığı örtmiyen libas, setri avrete kâfi denemiyecektir.

﴿إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ şübhe yok ki Allah, her sun'unuza habîrdir. -

Ricalin nelere göz gezdirdiklerini ve havaslariyle neler doymak istediklerini, a'zalarını ne gibi hislerle tahrik ettiklerini, ne maksad beslediklerini ne düzenler kurduklarını, ne sanialar, ne san'atlar yaptıklarını bilir. Hiç biri ona hafiy kalmaz. Binaenaleyh Allahın razı olamayacağı şeylerden hazer etmek lâzım gelir.

Evvelâ erkekler hakkındaki bu emir-ü ihtardan sonra müslimanlar, şimdi de kadınlar hakkındaki şu emre dikkat etsinler.

31. ﴿وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ﴾ mü'minlere de ya'ni mü'min kadınlara da söyle:

﴿يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ gözlerini indirsinler - halâl olmiyan erkeklere bakmaktan

sakınsınlar, zira nazar zinanın postacısıdır derler. ﴿وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾ ve fûruclarını hıfz

eylesinler-tamamiyle setr ve zinâdan tahaffuz eylesinler ﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ﴾ ve

ziynetleri izhar etmesinler - kadının

sh:»3504

ziyineti denince orfte tac, küpe, gerdanlık, bilezik ve emsali huliyyat, sürme, Kına ve emsali ve elbise süsleri

gibi şeyler tebadür eder. Sûrei A'rafta «

﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ âyetinde ziyenet, elbise demek

olduğu da geçmişti. O halde bu ziyenetleri açmak bile menhiy olunca bunların mahalli olan bedeni açmak

evleviyyetle nehyedilmiş olur. Ya'ni bedenlerini açmak şöyle dursun üzerlerindeki ziyenetleri bile

açmasınlar. Maamafih bir kısım ulemâ, burada ziyenetten murad ziyenetin mahalli olduğuna kail olmuşlardır.

Ki yüz, sürme ve sürğü mevkii, baş tac mekii, saç örgü ve büklüm mevkii, kulaklar küpe mevkii, boyun ve

siyne gerdanlık mevkii, el yüzük ve Kına mevkii, bilekler bilezik mevkii, bazular bazubend mevkii, baldırlar

halhal mevkii, ayaklar da eller gibi Kına mevkidir. Bunlardan maadâ beden aksamı ise esasen açılmaz.

Bunlardan ba'zıları hazfî muzaf veya zikri hal iradei mahall ile «mevakii ziynet» takdirinde bir mecaz gözetmiştir. Buna karîne olarak da kadının bedeninden ayrı olarak o ziynetlere haddi zatında nazar etmek ve alıb satmak bil'ittifak câiz ve mübah olduğunu dermiyan etmişlerdir. Ba'zıları da yine bu karîne ile kadının esas ziyneti, vücudünün mehasini hilkati ve sun'î ziynetten gaye de bedenin tezyini olduğunu nazarı i'tibare alarak bu ziynetten murad, mücerred beden olduğuna kail olmuşlar ve kadınların bir çoğu sun'î ziynetten vâreste bulunmakla mümtaz oldukları halde ziyneti hilkıyyenin umumunda bulunması ve her kadın bedeninin nefsinde bir ziynet olması hükmün umumiyyeti hakkını iyfa noktai nazarından bu tahsisin bir müeyyidi olduğunu söylemişler ve bu suretle şu ma'nâyı vermişlerdir: Kadınlar, hilkaten ziynetleri demek olan bedenlerinin hiç bir tarafını açmasınlar!

Doğrusu hilkî olan mehasine ziynet ta'birinden ziyade cemal ıtlakı mutearef ve ziynet ta'biri sun'î tekellüfat ile tezyin olunan levahıkta meşhur ise de

sh:»3505

«

زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ» medlülünce ziynet mefhumunun hilkîye de sun'îye

şamil olduğunda şübheye mahal yoktur. Ziyinet ve cemalin hakkı da tecellîsini ehline hasredip agyardan gizlenmektir.

Husn olsa da vacibüttecelliy - Gizler onu hak nikab içinde

Ağyarına gösterir mi Hurşîd - Dîdârını hîç o tâb içinde

﴿إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ Ancak zâhir olanı başka - o ziynetlerden dışa gelen örtülse bile

zuhuru tabîî olanı bu hükümden müstesna ve başka bir hukme tabî'dir ki bunlar örtünün dış tarafıyla el ve

yüz ziynetleridir. Zira örtünün kendisi de kadının bir ziynetidir. Tabî'dir ki' bunun dışı zahir olacaktır. El ve

yüzün de namazda zuhuru adettir. Müsnedi ebi Davudda rivayet edildiği üzere aleyhissalâtü vesselâm

Hazreti Esmaya «ya esma, kadın bülûğa irince ondan görülebilecek olan ancak şudur buyurmuş ve kendi

vechi mubarekine ve keffi saadetlerine işaret eylemiştir. İş yaparken, lâzım olan eşyayı tutarken ve hattâ örteceğini örterken bile elin açılması lâbüdd olduğu gibi zarurî olan ru'yet ve teneffüs hasebiyle yüzün diğerleri gibi setrinde harec vardır. Bir de şehadette, mukademe, nikâhta yüzün açılmasına ihtiyac vardır. Binaenaleyh zaruretler kendi mıkdarınca takdir olunmak üzere bunların zuhurunda beis yoktur. Fakat bunların maadasının açılması, görünmesi, bakılması haram, na mahremden setri lâzımdır.

Buyuruluyor ki ﴿وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ﴾ ve baş örtülerini

yakalarının üzerine vursunlar - başlarını, saçlarını, kulaklarını, boyunlarını, gerdanlarını, siyanelerini açık tutmayıp bu suretle sımsıkı örtsünler ve o halde bu emri iyfa edebilecek baş örtüsü kullansınlar.

Müfessirinin nakline

sh:»3506

göre cahiliyye kadınları da hiç baş örtüsü kullanmaz değillerdi. Fakat yalnız enselerine bağlar veya arkalarına bırakırlar, yakalarını önden açılır, gerdanları ve gerdanlıkları münkeşif olurdu, ziynetleri görünürdü. Demek ki son zamanlarda asrîlik sayılan kerdenküşalık böyle eski bir cahiliyyet şırası idi. İslâm

böyle açıklığı nehyedip baş örtülerinin yakalar üzerine vurulmasını emr ile tesettürü farz kılmıştır. Görülüyor

ki bu emirde tesettürü vücubu değil bir, sureti mahsusası da gösterilmiştir ki kadın edeb ve nezahetinin en

dilnişin ifadesi bundadır.

Görülüyor ki bu emir, hane hâricinde veya dahilinde diye takyid edilmemiştir. Bu cihetle mutlakdır. Ancak

zâhir istisna edildiği gibi gizlenen ziynetlere nazarın halâl olanları da istisna ile bu tesettürün vücubu

namahreme karşı olduğunu anlatmak için bu vücubun kuvvet-ü ehemmiyyetini göstermek üzere bir daha

te'kid ile buyurulmuştur ki öyle örtünsünler ﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ﴾ ve ziynetlerini ızhar

etmesinler - açık bırakmasınlar ﴿إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ﴾ ancak kocalarına ﴿أَوْ آبَائِهِنَّ﴾

veya kendi atalarına - ya'ni babalarına, dedelerine ki amuca ile dayıda nikâh düşmemek i'tibariyle bunlara

mülhaktır. ﴿أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ﴾ veya kocalarının atalarına ﴿أَوْ أَبْنَاءِهِنَّ﴾ veya

kendi oğullarına ﴿أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ﴾ veya kocalarının oğullarına

﴿أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ﴾ veya kendi biraderlerine ﴿أَوْ إِخْوَانِهِنَّ﴾ veya

biraderlerinin oğullarına ﴿أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ﴾ veya hemşirelerinin oğullarına

﴿أَوْ نِسَائِهِنَّ﴾ veya kendi kadınlarına - mü'minatın kadınları ya'ni, müsliman kadınlar veya

hizmet veya sohbetlerinde ihtisası bulunan kadınlardır.

sh:»3507

Demek ki hususiyetini tanımadıkları yabancı kadınlara da açılmaları câiz olmayacaktır. Eslâfi müfessirinin ekserîsi demişlerdir ki: mü'minatın kendi nisası demek kendi dinlerinde olan müsliman kadınlar demektir. Binaenaleyh müsliman kadınları gayrı müslim kadınlara açılmamalıdır. Fakat bir kısım da bunu istihsane hamel eylemiş ve mü'minatın nisası, hizmet veya sohbetlerinde bulunan gerek müslime

ve gerek gayrı müslime kadın cinsi demek olduğuna zâhib olmuştur ki Fahrüddini razî buna «mezheb

budur» demiş, evvelki ahvat bu ise evfaktır ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ﴾ Veya ellerinin

malik olduğu cariyelerine ﴿أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ﴾

veya ricalden irbe sahibi olmayın tabi'lere - ya'ni kadına ihtiyac duymaz olmuş, şehveti kalmamış

sulehadan ihtiyarlar veya ma'tuhlar veya kadın işini bilmez sade yemeklerinin fazlasından yemek için

şunun bunun arkasına takılır güruhü miskinler ve yâhud erkekliği yok hilkaten innîyn uşaklar, bunda iğdiş

ve mecburun ya'ni erkeklik uzvu katedilmiş olanların da dâhil olacağını zannedenler olmuş ise de tefsiri

Keşşaf ve Ebû Hayyanda zikrolunduğu üzere İmamı A'zamı Ebû Haniyfe Hazretleri indinde bunları

istihdam etmek, tutmak, alıp satmak halâl olmaz. Bunları imsak seleften hiç birinden menkul değildir.

اهـ . Çünkü bunda cübb-ü ihsaya teşvik vardır. Halbuki müsle haramdır.

﴿أَوْ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ﴾ veya

kadınların avretlerine vâkif olmiyan veya güçleri yetmiyen çocuklara müstesna - buraya kadar zikredilen on

iki müstesnaya da bir dereceye kadar ziynetlerini izhar edebilirler.

EVVELÂ kocalar için bedenlerinin cemi'ine nazar halâldır. Çünkü ziynetten maksud onlardır.

SANİYEN zikrolunan mahremlerine mu'tad olan ziynet

sh:»3508

mevki'lerinden yüz, el ve ayaklar iş ve hizmet esnasında açılan başını, saçını, kulaklarını, boynunu,

kollarını, inciklerini açabilir. Onların da bunlara nazarı halâldır. Çünkü yakınlıkları hasebiyle ihtilâtları

çoktur. Ve fitne melhuz değildir. Fakat karnını ve sırtını göstermek câiz değil, arsızlıktır.

SALİSEN erkeğin erkeğe karşı olduğu gibi kadının kadına karşı avreti de göbekten dize kadardır.

Maadâsına nazarı câizdir.

RABÎAN ricalden irbesiz tabi'ler teessür duymamak ve fitne melhuz olmamak i'tibariyle nazarları

meharime şebihtir.

HAMİSEN çocuklar gayri mükelleftir. Ancak idraki nisbetinde edeb öğretilmek gerektir.

SADİSEN bu emri tesettür, esir cariyeler hakkında değil, hurrolan mü'minat hakkındadır.

İşte böyle hurr kadınların bu müstesnalardan başkasına ziynetlerini göstermemeleri kendi iffet ve siyanetleri ve hüsni iktisadları noktai nazarından gayet mühimm olduğu gibi yabancı ricali müteessir etmemek, günaha sokmamak, edeb-ü iffet telkin etmek noktai nazarından da çok mühimm olduğundan bilhassa bu noktayı da iş'ar ve tesettür emrinin kuvvet-ü şumulünü bir daha ihtar siyakında yürüyüş

tavırlarının dahi islâhı için buyuruluyor ki

﴿وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ﴾ ve

gizledikleri ziynetleri bilinmek için ayaklarını vurmasınlar - Ya'ni baştan ayağa örtündükten başka yürürken

de edeb-ü veکار ile yürüsünler, örtüp gizledikleri sun'î veya hilkî ziynetleri bilinsin diye bacak oynatıp ayak çalmasımlar, çapkın yürüyüşlü nazarı dikkati celbetmesimler, çünkü erkekleri tahrik eder, şübhe uyundırır.

Fakat unutulmamak lâzım gelir ki kadının bu babda muvaffakiyyeti daha evvel erkekleri iffeti ve vazifelerine dikkat ve cem'iyyette olanların

sh:»3509

himmeti ile mütenasib, bunlar da Allahın inayeti ile kaimdir. Onun için bu noktada Resulullahdan umuma telvini hitab ve ricali nisaya tağlib tarikile buyuruluyor ki :

﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

Ve ey mü'minler, Allaha tevbe ediniz ki felâh bulabilesiniz -demek ki bozuk bir cem'iyyette felâh ümid

olunmaz, cem'iyyetin bozukluğu da kadınlardan evvel erkeklerin kusurundandır. Binaen'aleyh başta

erkekler olmak üzere erkek dışı bütün mü'minler iymana yaramıyan ve cahiliyyetten âsârı olan

kusurlarından tevbe ile Allaha dönüp Allahın inayetine iltica ve emirlerine i'tinâ etmelidirler ki mecmuu

felâh bulabilsinler. O halde umumun felâhı noktai nazarından evliyai umur ve alâkadar efrad şu emirlere

de i'tina etmelidir :

﴿٣٢﴾ وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ
وَأَمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ
عَلِيمٌ ﴿٣٣﴾ وَلَيْسَتَعْفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ
اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي
آتَيْكُمْ وَلَا تَكْرَهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا
لَتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ
إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٤﴾

sh:»3510

Meali Şerifi

Bir de sizden olan dulları ve kölelerinizden, cariyelerinizden salihleri evlendirin, eğer fukara iseler Allah,

onlara fazlından gına verir, Allah, vasi'dir, alîmdir 32 Bir nikâha çare bulamıyanlar Allah, kendilerine fazlından bir gına verinciye kadar iffetli kalmıya çalısınlar, memlûklerinizden mükâtebe istiyenleri de eğer kendilerinde bir hayır biliyorsanız hemen kitabete kesin ve onlara Allahın size malından verin ve Dünya hayatın geçici metânını kazanacaksınız diye cariyelerinizi fuhşe ikrah etmeyin, hele iffetli olmak isterlerse; her kim de onları ikrah ederse şübhesiz Allah, onlara ikrahlarından sonra gafurdur, rahîmdir 33

32. ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ﴾ EYAMÂ, «eyâyim» den maktûb olarak «eyyim» in

cem'idir. Eyyim, gerek bikir, gerek seyyib olsun zevci olmyan dişiye ve zevcesi olmyan erkeğe denir ki buna bekâr diyoruz. Bundan başka eyyim, hur kadına ve bir kimsenin kızı, hemşiresi, teyzesi gibi yakın hısımına da ıtlak edilir ki bu iki ma'nâca lisanımızda mukabilini bilmiyoruz. Âyette bu ma'nâlara da delâlet yok değildir. « مِنْكُمْ » Kaydı ile ıbad ve imâye tekabülü bu cihetle temass eder. Fakat bunlar ayrıca tasrih edildiğinden hep müfessirîn «eyâmâ» lâfzında esas ve eammolan evvelki ma'nâyı ahzetmişlerdir. O

halde meal, şu olur: siz hur mü'minlerden kadın ve erkek hur bekârları

﴿وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ﴾ ve kölelerinizden, halayıklarınızdan

salihleri velâyeti hassa ve ammeniz hasebiyle evlendiriniz - nikâhlarına müsaade ve muavenet ediniz ki

sh:»3511

ihmal yüzünden fenalığa düşmesinler. Zira nikâh bekai nev'i menâti olmak haysiyetile bizzat maksud olduğu gibi cem'iyyeti ifsad ve nesli ifna eden sifahtan zecr eder bir hayırdır, bir ihsandır. Binaenaleyh bunu teshil ve teksir etmek de mühim bir hayır ve evliyayı umura mühim bir vazifedir. Görülüyor ki burada memlûkler kısmında salâh kaydi tasrih edilmiş, hurler kısmında idilmemiştir. Zira mü'minlere yakışan, aslanan salâhtır. Ve burada salâhın ma'nâsı, ahlâki salâh ile beraber nikâha ve hukukî nikâha kabiliyettir.

Bu hususta ilk evvel malî kudreti ileri sürmek isteyenlere karşı buyuruluyor ki

﴿إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ eğer fukara iseler Allah, onları

fadlından igna eder. -Binaenaleyh iki taraftan biri yalnız fakri behane ederek imtina' etmesin, Allah

fadlından ümidini kesmesin, nikâh ile bekârlıktaki ihtiyaçların mühim kısmından gına hasil olur.

﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ﴾ Ve Allah vasi'dir. - Keremi çok, kudreti geniş bir ganîdir. Dilediğine ümid

edilmedik yerden fadl-ü keremiyle rızk-u vüs'at verir. Fakat mecburî değil, dilerse verir ﴿عَلِيمٌ﴾

alfındır. - Kimine çok, kimine az verdiğinin hikmetini de bilir. 33.

﴿وَلَيْسَتَعْفِیَ الذِّیْنَ لَا یَجِدُونَ نِكَاحًا﴾ Nikâha imkân bulamıyanlar da -

teşebbüs ettiği halde nikâh için lâzım olan esbabı tedarük edemiyen ve muavenet göremiyen bekârlar da

﴿حَتَّىٰ یُغْنِیَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ Allah kendilerini ığna edinciye kadar iffetini

muhafazaya çalışsın ﴿و﴾ ve-bu cümleden olarak

﴿الَّذِينَ یَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ memlûklerinizden

﴿فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا﴾ kitabete keşişmek arzu edenleri

sh:»3512

eğer kendilerinde bir hayır biliyorsanız hemen mükâtebe ediniz -

MÜKÂBETE, kitabete keşişmek ve memlûkün te'diyesini teahhüd ettiği bir bedel mukabilinde azad

olmak üzere kendisini efendisinden satın alması akd-ü mukavelesidir ki bedeli te'diye edinciye azad olur.

﴿وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَيْكُمْ﴾ Ve onlara Allahın size verdiği malından

veriniz.

﴿وَلَا تُكْرِهُوا فَتِيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِيَبْتِغُوا﴾

﴿عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ ve genc cariyelerinizi tehassun isterlerken hayatı Dünya arazını

kazanmanız için alüfteliğe ikrah etmeyiniz - Ya'ni iffet arzu ederlerken fâni Dünya metaı, para pul kazanmak

için zorla fuhşe sevk etmeyiniz-rivayet edildiğine göre munafık Abdullah ibni Übeyy ibni Selûl altı cariyesini

ikrah ile zinaya sevk ediyordu. İkiisi gelip Resulullah'a şikâyet ettiler, bu âyet nâzil oldu. **اهـ**. Bu cümlenin

makabline olan irtibatıyla fahvâsı da şu ma'nâyı iş'ar eder :

İşte yukarıki emirleri ihmal etmek ehli iffeti böyle kerhen zinaya sürüklemeye yakın fecaate müncerr olur.

O halde günah kimin? İkrah edenin mi? İkrah olunanın mı? İkisinin de ki ﴿وَمَنْ يُكْرِهِنَّ﴾

onları her kim ikrah etse ﴿فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ﴾ şübhe yok ki Allah, onlar

ikrah olunduktan sonra-ya'ni o cariyeler razı olmayıp kerhen sürüklendikten sonra bu biçarelere

﴿غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ gafurdur rahîmdir-Ya'ni yapılan filin ikrah eden için de edilen için de günah

olduğundan şübhe yok. Fakat ikrah olunan biçareler, bu günaha razı olmayıp kerhen

sürüklendirdiklerinden dolayı ma'zurdurlar. Ve gafur rahîm olduğunda şübhe

olmayan Allah indinde mağrifet ve rahmete şayandılar. Binaenaleyh bu biçarelere acımalı, halâsları için yardım etmelidir. Lâkin ikrahı tav'an yapanlar sûrenin başında geçtiği üzere acınmağa lâyük olmayıp razı olduğu günahın azâbına müstehikkoldukları gibi ikrah edenin de bütün vebali yüklenerek azîm azâb ve nefrine müstehikk olduğunu ihtara hacet yoktur.

﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبِينَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

Meali Şerif

Kasem olsun ki size beyan edici âyetler ve sizden evvel geçenkilerinki kabîlinde bir mesel ve müttekiler için bir mev'iza indirdik 34

Bu âyet, makabli ile maba'dine bir bend âyetidir. Ki Sûrenin evvelini hatırlatarak mucebince bir daha tezekküre, da'vetten sonra maba'dine bir temhiddir. Mazmunu bütün Kur'ana sadık olmakla beraber evvel emirde bu Sûreye aiddir. Filvaki' Sûrenin hidayetinde tenbih buyurulduğu üzere buraya kadar Allahın

emrettiği bir takım ahkâm ile hakk-u hakıykatı tebyîn eden âyetler ve ibret alınacak acayıb bir kıssa ve

müttekiler için felâh nurları saçan büyük bir nasihat ve mev'ıza inzal buyurulmuştur. 34.

﴿وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ﴾ ve sizden evvel geçenlerinki kabilinden

bir mesel-ibret için temsil olunacak acıb bir kıssa, bir datanı ibret bununla Kur'anın birer misali ibret

sh:»3514

olan acâib kıssalarına ve temsilâtı belîğasına işaret olunmakla beraber bilhassa ifk kıssasının âlemde ilk

vaki' olmuş bir hâdise olmadığı, ve meselâ Hazreti Yusûf ve Hazreti Meryem kıssalarından sebkettiği

vehile mazıyde geçen büyük zevatın da buna mümasil iftira ve bühtanlara ma'ruz olmuş buldukları ve

bu ibtilâların onlar hakkında bir şer değil, şanlarını yükselten bir hayrolduğu müttekilere bir mev'ıza olmak

için ihtar edilerek zihinler gönüller tenvir edilmiş ve o zulmetler içinde bu ilâhî tenvir ve tebyîne eden

nuraniyyet, bervechiâtî nur âyetinin temsiline bir âyinei tecelli kılınmıştır.

Anladınız ya :

﴿٣٥﴾ اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمَشْكُوتَةٍ فِيهَا
مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ
يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا
يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ
يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ
﴿٣٦﴾ فِي بُيُوتِ أَعْيُنِ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ
لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٧﴾ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا
بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا
تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٨﴾

sh:»3515

﴿٣٨﴾ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمُ مِنْ فَضْلِهِ
وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾

Meali Şerifi

Allah, Semavât-ü Arzın nûrudur, nûrunun temsili sanki bir mişkât; içinde bir mısbah, mısbah bir sırçada, sırça sanki bir kevkebi dürrî (bir inci yıldız), mübarek bir ağaçtan tutuşturulur: bir zeytundan ki ne şarkîdir ne garbî, yağî hemen hemen ateş dokunmasa bile zıya verir, nûr üzerine nûr, Allah nûruna dilediğini hidayet buyurur ve insanlar için meseller darb eyler ve Allah, her şey'e alîmdir 35 O evlerde ki: Allah onların rifatlandırılmasına ve içlerinde isminin zikredilmesine izin vermiştir, onlarda sabah ve akşam üstleri ona tesbih ederler 36 Nice erler ki ne ticaret ne beyî' kendilerini zikrullahtan, namaz kılmaktan, zekât vermekten alıkoymaz, kalblerin ve gözlerin kıvranacağı gündün korkarlar 37 Çünkü Allah kendilerine işledikleri amellerin en güzeliyle ecir verecek, fazlından da ziyadesini bahşeyleyecektir, ve Allah dilediğine hisabsız rızık verir 38

35. ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ Allah, Semavat-ü Arzın nurudur. - Bütün

âlemi meydana koyan, Kâinatı gösteren, hakikatî bildiren, gözleri gönülleri şenlendiren odur. O olmasa idi

hiç bir şey bulunmaz hiç bir hakikat sezilmez, hiç bir neş'e duyulmazdı.

Âlemdeki âyâtı tecellînin en celîsi hiss-ü idrâkimizi en çok istilâ eden rü'yetimizde bir âmil olan ziyâ

hâdisesidir.

sh:»3516

Zıyanın gözümüze temassı anında afâkıyyet ile enfüsiyyet telâkîsi halinde parlıyan ve inbisat ettiği ecsamın

sütuhunu izhar eden sâfi ve lâtif tecellisine de nur ıtlak olunur ki zıyanın bir tezahürî mahsusı olmak

ı'tibarile ziyadan farklı ve ba'zan ona mukabil olarak kullanılır. Binaenaleyh nûr, hüsni tecellî âyeti olan latîf

bir ziyâ tecellisidir. Ve bundan dolayı daima makamı medihte isti'mal olunur.

Maamafih esası, basarî zulmetin zıddı olan nur mefhumu Ragıbın Müfredatında dediği gibi ziyâ

mefhumundan eamdır. Zıyayı ve zıyanın şa'saai inkisarına ve aksi ziyaya ıtlak edildiği gibi gerek hissî ve

gerek akfî her nevi' zulmetlerin zıddı olarak vicdan ve basîrette inkişaf eden afakî ve enfüsî tecelliyatın

umumuna da ıtlak olunur. Hattâ Allah tealâyâ velev mecazen olsun ziyâ ıtlakı câiz olmadığı halde bu âyette

nur ismi şerifi varid olmuştur. Halbuki Sûrei «En'am ın başında «

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ

وَالنُّورِ ط» âyeti, Allah, nurun kendisi değil, calı ve mukabili olan her nevi' zulûmat ile nur onun mec'ulü

ihdas ettiği eseri olduğunu bildirmişti ve nuru Allaha derk tutanları «

ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ» itabiyle inzar eylemişti. Binaenaleyh Allaha nur

itlak edilirken bu noktadan gaflet edilmemek ve müteşabih bir ma'nâ murad olduğunu bilmek lâzım gelir.

Evvel emirde bu iki âyetin mukayesesinden mütebadir olan ma'nâ «

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ • ﴿جَاعِلُ نُورِ السَّمَوَاتِ

﴿وَالْأَرْضِ﴾ mealinde olmasıdır. Onun için müfessirînin bir kısmı bunu ismi fail sıygasiyle «

﴿مُنَوِّرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ya'ni Semavat ve Arzı tenvir eden, gerek cismanî ve gerek

ruhanî envar ile nurlandıran diye ifade etmişlerdir. Çünkü nur, münevvidir. Bu ifade âyetteki nûrun hâdise

ma'nasına değil, fâil ma'nâsına ve Semavat-ü Arzı izafet mefulüne izafet olduğunu göstermek i'tibariyle

müfid ise de münevvir, nurun câli olmak lâzım gelmiyeceği cihetle nakıstır. Halbuki

Allah, nûrun câli olduğu man'sustur. Bundan dolayı müfessirîn burada daha bir çok vecihler beyan etmişlerdir. Felâsife ve Sofiyye de işrak nazariyyesine temass eder gibi gördükleri bu âyet hakkında uzun bahisler yapmışlar, hattâ Gazalî, bu âyetin tefsiri için « **مَشْكَاتُ الْأَنْوَارِ** » namında bir eser tasnif etmiştir ki ba'zı noktalarını hulâsa edelim şöyle ki :

«Nûr ismi lûgatte Güneşten, Aydan ateşten şu ecsamı kesifenin zâhirlerine feyezân eden keyfiyete mevzudur. Ve ma'lûmdur ki bu keyfiyetin şeref-ü faziletine ihtisası mer'ıyyatın bu sebeble zâhir ve münceli olması hasebiyledir. Sonra şu ma'lûmdur ki işbu mer'ıyyatı idrâk etmek onların müstenir olmalarına tevakkuf ettiği gibi göreceğ gözün vücuduna da tevakkuf eder. Çünkü mer'ıyyat, müstenir olduktan sonra körlere zâhir olmaz. O halde ruhi bâsıra, zuhur ve tecellî için lâbüd bir rûknolmaktan nurî zâhire müsavidir. Sonra şu cihetle ona müreccahtır da. Çünkü ruhi bâsıra müdrîktir, idrâk onunladır. Nuri haric ise müdrîk değildir. Mâbihil'idrâk değil, belki ma'indel'idrâktir. Ve o halde izhar vasfı görülen nurdan ziyade gören nurun hakkıdır.

Bunun için nur ismini gören göz nûruna bilâ tereddüd itlak ettiler de «nuri aynım» «filânın nuri basarı zayıfladı»ve a'mâ olan hakkında «nuri basarını gayb etti» dediler. Bu sâbit olunca şunu da söyleyeyim ki

insanın bir basarı bir de bâsireti vardır. Basar, ziyayı ve elvanı idrâk eden zahiri gözdür. Bâsiret de kuvvei âkiledir. Bu iki idrâkten ikisi de müdrekin zuhurunu ıktıza eder. Binaenaleyh ikisi de nurdur. Fakat nurı aynda ba'zı kusurlar saymışlardır ki nurı akılda yoktur. Ezcümle kuvvei basıra kendisini ve idrâkini ve diğer mahsûsatı cüz'iyeye ile ma'kulât ve külliyyatı, mazıy ve istikbâlî göremediği halde kuvvei âkile hem kendini, hem idrâkini, hem alâtını, hem külliyyatı idrâk eder. Ve basıra idrakâtından çok ilerilere ve derinliklere gider.

sh:»3518

Binaenaleyh nûr isminin idrâki basardan ziyade idrâki aklıye evleviyyeti sâbit olur. Bununla beraber envarı akliyye de kusurdan tamamen sâlim değildir. Evvelâ ahvalin selâmeti indinde husulü vacib olan fitrî taakkulât, insan cevherinin levazimından değildir. Beraber doğmaz, bebek bunları elbette âlim bulunmaz «

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا

sonradan hasil olmaktadır. Buna ise elbette bir sebep lazımdır. Bütün esbab da nihayet Allaha dayanır.

Nazarî taakkulâta gelince bunda da insanın fıtratına ekseriyya hata arız olduğu muhakkaktır. Ve

binaenaleyh akıl, bir hadi ve Müşide muhtacdır. En yüksek mürşid ise Allah kelâmiyle Enbiya irşadıdır. Ve

filhakika akl-u basîret gözünde Kur'an ayetleri, basar gözünde Güneş nûru mesabesindedir. Güneşin

ziyasına nur denildiği gibi Kur'ana nur tesmiyesi evlviyyetdir. Ve işte bununla «

«فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا» ve «
«قَدْ جَاءَكُمْ بَرَهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا»

âyetlerinin ma'nâsı zahir olur.

Bu haysiyetle Resülün beyanı Şemsin nurundan daha kuvvetli olduğu tebeyyün edince onun nefsi

kudsiyyesi nuraniyyette Şemisten daha yüksek olmak iycaab eder. Netekim Allah tealâ «

«وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا» diye Güneşi sade bir sirac olmakla tavsif ettiği

halde Resuli ekrem Muhammed Mustafa sallallahü aleyhi vesellem Hazretlerini de «

«سِرَاجًا مُنِيرًا» diye diğer tavsif eylemiştir. Demek ki avalimi ecsamında Güneşin diğer bir

cisminden istifade etmeksizin gayrisine nur ifade etmek hassası Peygamberde daha kuvvetlidir. Nûrı

nübüvvet, diğer nüfusı beşeriyeden müstefid olmaksızın sairlerine nur ifaza eder. Fakat Güneşin

Semadaki diğer kuvvetlerle alâkası yok olmadığı gibi şuda şevadi akliyye ve nakliyye ile sâbittir ki

Enbiyanın ruhlarında husule gelen envar dahi Melâikenin ervahında hasıl olan envar ile alâkadardır.

Netekim «

﴿يُنزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ . ﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ
الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ﴾ . ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ عَلَّمَهُ شَدِيدُ
الْقُوَىٰ﴾ » buyurulmuştur.

sh:»3519

Yine sâbittir ki ecrâmı Semaviyye muhtelif olduğu gibi ervahı Semaviyye de muhtelifdir. Ba'zısı müfid ve

ba'zısı müstefiddir-Netekim Hak tealâ Cibril aleyhissilâmin vâsfinda « مُطَاعٌ تَمَّ أَمِينٌ »

buyurmuştur. O, Melâikenin mutâi olunca şübhe yok ki mutâi olanlar onun tahti emrindedir. «

« وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ » kavli kerîmince her birinin bir makamı ma'lûmu vardır.

Binaenaley aynı sebeble bunlarda da müfid olan müstefid olandan ziyade nur ismine müstehaktır. Ve bu

suretle âlemi erwahtaki envarın meratibine âlemi ecsamda bir misal de vardır. Meselâ Güneşin ziyası

Kamere vasıl ve oradan bir evin içine dâhıl olarak divardaki bir aynaya düşse sonra bundan diğer

divardaki âynaya aksetse sonra ondan bir de su dolu bir tasa aksetse, daha sonra bundan evin tavanına

akseylese bunların en büyüğü ma'den olan Güneşteki nur, Saniyen Kamerdeki, salisen birinci aynadaki,

rabian ikinci aynadaki, hamisen sudaki, sadisen tavandakidir. Ve hepsinde menbaı evvele akreb ola, eb'ad

olandan akvadır. Bunun gibi envarı Semaviyyede dahi mertebe mertebe müfid olan nurun işrakı müstefid

olandan daha şiddetlidir. Ve bütün bu nurlar mütezayiden terakkî ederek nuri a'zama müntehî olur ki bu da

indi ilâhîde ki makamı haysiyyetiyle ervahın a'zamî olan ruhtur ki «

يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا» kavli sübhanîsindeki ruhdan murad, odur. Gerek

aşağıdaki ateşlerin envarı gibi süflî ve gerek yukarıdaki Şems-ü Kamer ve kevakibin envarı gibi ulvî olsun

bütün bu envarı hissiyye, kezalik gerek Yerdeki Enbiya ve Evliyanın ervahı ve gerek envarı Semaviyye olan

Melâike olsun bütün bu envarı akliyye, hepsi lizâtiha mümkinat cümlesindedir. Mümkin lizâtihi de kendine

kalınca ademe müstehiktir. Vücudu gayrisindedir. Halbuki adem zulmet, vücud nurdur. Binaenaleyh

mâsivallahın hepsi lizâtihi muzlimdir. Ve ancak Allah tealânın inâresiyle müstenîrdir. Mevcudiyetlerinden

sonra hasıl olan maamariflerinin cemiisi de Allahın

sh:»3520

varlığından husule gelir. Zulümâtı ademde iken onları vücud ile izhar eden ve zulümâtı cehalette iken

üzerlerine envarı maarifî eyliyen ancak Hak tealâdır.

Hulâsa her şeyin zuhuru ancak onun izhariyledir. Nurun hassası de izhar ve tecelli-vü inkişaftır. O halde tebeyün eder ki hakikaten nuru mutlak Allah sübhanehu ve tealâdır. Ve ondan başkasına nur ıtlakı mecazdır. Fakat Allah hakikaten nur ise isbatında delile neden muhtac olunuyor? Bunun cevabını evvelâ basarî olan nuru zâhire hadâretini gördüğün vakit şekketmezsin ki sen elvanı görüyorsun ve çok kerre elvan ile beraber başka bir şey görmüyorsun zanneder de yeşilliğin mayiyetinde yeşillikten başka bir şey görmedim dersin, ziyayı fark etmezsin, lâkin Güneş gurub ederken o rengin üzerine ziyânın düştüğü hal ile düşmediği hali zarurî olarak fark edersin de şübhesiz tanırsın ki nur, levnin gayrı bir ma'hâdır. Elvan ile beraber idrâk olunur. Şiddeti ittihadından dolayı fark edilmez ve şiddeti zuhurundan dolayı hafiy kalır. Zuhur, ba'zan böyle sebebi hafa olur.

Bu ma'lûm olunca şimdi şunu da bilmek lâzım gelir ki her şey, basara nuru zâhir olduğu gibi yine batınî basîrete de her şey Allah ile zâhir olur. Allahın nuru her şey ile beraber bulunur da fark olunmaz. Ancak bunda o birinden şöyle bir tefavüt vardır: Nuru zahirin gurubı Şems ile gaib ve muhtecib olduğu tesavvur edilir. Lâkin her şeyin mabihizzuhuru olan nuru ilâhînin zeval ve gaybubeti tesavvur olunmaz ve tegayyürü müstehîl olduğundan eşya ile daima kalır. Tefrik ile istidlâl tariki, münkatî' olur. Onun gaybını tesavvur etsen semavat ve Arz münhedim olur, Kendinden geçersin, o vakit ilmi zarurî hasıl olacak bir fark idrâk olunur. Ve

lâkin eşyanın

sh:»3521

hepsi halikinın vücuduna şehadet etmekte bir sıyak üzere müsavî olduklarından ve ba'zısı değil, her şey,
ba'zı vakit değil, cemii evkatta ona hamd ile tesbih eylediklerinden tefrika kalkmış, tarykı hafıy kalmıştır. Zira
ma'rifette tariki zâhir, eşyayı zıdlarıyle tanımaktır. Binaenaleyh hiç zıddı olmiyan ve hiç tegayyür etmiyenin

hafı kalması istib'ad olunmamalıdır. Onun hafası şiddeti zuhurundandır. اهـ . «

فَسُبْحَانَ مَنْ اخْتَفَى عَنِ الْخَلْقِ لِشِدَّةِ ظُهُورِهِ وَاحْتَجَبَ عَنْهُمْ
«بِاشْرَاقِ نُورِهِ»

Gazalının bu nurlu sözleri hoştur. Fakat indettahkık hasılı şu oluyor ki: Allahın nur olmasının ma'nâsı

bütün âlemin ve âlemdeki bütün envarı hissiyye ve kuvayı müdrikenin hâlık ve mucidi, ya'ni cailünnur

olması ve binaenaleyh nurda asıl matlûb olan tenvir ve ızhar ve tecellî ve inkişaf ma'nâlarının künhi

hakikatını nurdan ve nuru bulandan ziyade nuru yapana aid olacağı cihetle nur isminin Allaha ehak

bulunmasıdır. Yalnız bu son noktada Gazalî izafî mukabili olan hakikatı karıştırmıştır. Şübhe yok ki nuru

yapan, nurun fevkındandır. Lâkin bundan dolayı nuru yaradana nur ıtlak edilmesi lisan noktai nazarından hakıkati lügaviyye değil, mecaz olur. Hakıkati o nurun sahibi olmasıdır. Hamli muvatae değil, hamli zudur.

Hak budur ki yanlış bir telâkkiyye meydan bırakmak için âyetin kendisi bunun bir teşbihi belîğ ile temsilî

bir ifade olduğunu tasrih etmektedir. Şöyle ki ﴿مَثَلُ نُورِهِ﴾ nurunun meseli - burada nurun

Allaha muzaf

sh:»3522

kılınması da gösterir ki evvelkilerin ıtlakı zahirine mahmul olmadığı gibi Semavat ve Arza izafeti de hakıkî sahibine izafet değildir. Yani Semavat ve Arzı tenvir eden ve hakıykî sahibi Allah, olan nurun, nuru vücudun, nuri hidayetin, nuri nübüvvetin, nuri Kur'anın, nuri iymanın evsafı acîbesinin temsili şudur :

﴿كَمِشْكَاةٍ﴾ sanki bir mişkât - ya'ni arkasına nüfuz edilmez müdevver veya mudallâ' bir

pencere - dikkat edilirse fezâda her cismin vücudu böyle ardı kapalı önü bir bu'di mahsus içinde münkeşif

bir pencere, bir hucre halinde temayüz eder ﴿فِيهَا مِصْبَاحٌ﴾ ki içinde bir mısbah-

MISBAH, sabah ve sabahat maddesinin ismi âlettir ki sabah gibi lâtif ve kuvvetli aydınlık veren lamba

demektir. Kur'anda Güneşe sirac denilmiş olduğu halde burada mısbah denilmesi buna nazaran Güneşin

alel'âde bir kandil mesabesinde kalacağını iymâ eder. ﴿الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ﴾

mısbah, bir sırçada ﴿الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ﴾ sırça keenne bir kevkebi

dürrî - incimsi yıldız, Zühre ve Müşteri gibi inci safvet ve letafetiyle leme'an eder bir yıldız, öyle sâf, öyle

berrak, öyle güzel, öyle hem Semavî hem arzî mehasini cami' bir cam. Mişkâtâ, bu camın içindeki o mısbah

﴿يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ﴾ mübarek bir ağaçtan öyle bir zeytundan

tutuşturulur ki ﴿لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ﴾ ne şarkîdir ne garbî - bunda başlıca iki ma'nâ

vardır:

Birisi; yalnız öğleden evvel güneş gören Şark tarafında değil, yalnız öğleden sonra Garbgören tarafında

da değil, hem şarka hem garbe nazır tepenin tam ortasında. Çünkü böyle bir mevki'de bulunan zeytunun

yağı gayet saf ve ra'nâ olur.

sh:»3523

İkincisi; cihet şaiblerinden ârif, ya'ni bildiğiniz Dünya zeytunlarından değil, lâmekâni bir zeytun demek olur. Evvelki ma'nâ müşebbehühihin herkesce mülâhaza olunabilecek bir vasfı olmak itibariyle temsilde terşîh, ikinci ma'nâ ise müşebbehin hassasını iş'ar etmek haysiyetiyle bir tecrid ifade eder. Tecrihin faidesi teşbihi bir tavziyh ile takviyedir. Tecridin nüktesi de müşebbehin bir vechi imtiyazını iş'ar ile müşebbehübihe rüchanını ve binaenaleyh teşbihin yanaşamayacağı bir hakikat noktasını izhardır.

Hasılı öyle bir zeytun ki ﴿يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ﴾ yağ

hemen hemen bir ateş dokunmasa bile zıya verir. Bir elektrik gibi hemen iştıale mühayyâ; o derece safî ve

parlaktr. Hulâsa Allah nuru ﴿نُورٌ عَلَى نُورٍ﴾ nur üzerine nurdur. -Ya'ni temsilden

zannolunabileceği gibi mahdud beş kat değli, birisi veya mecmuu da değil, gayri mahdud olarak her nurun

kat kat fevkında, tahdid ve ta'yini nâ kabil bir nurdur. O halde onu herkes neye bulamıyor? Matlûba neye

eremiyor? Denecek olursa ﴿يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ Allah, o nuruna veya o

nuriyle dilediği kimseyi hidayet eder - de her kes delili hakkı göremez âyâtı hakkı bilemez, matlûbı hakka

eremez, her kes Peygamber veya veliy veya mü'min veya ârif veya salih olamaz. Ve onun için nuri

nübüvvetten, nuri Kur'andan, nuri iymandan, nuri ilimden herkes istifade edemez

﴿وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ﴾ ve Allah nâsa misaller darb eder. - Doğrudan

doğru idrâk edemeyecekleri hakayıkı hissî misaller ile tasvir ve temsil ederek anlatır, bu da hidayeti

cümlesindedir. Netekim hisler, hayaller, lisanlar, teşbihler mücerred hakkı anlatmak için birer mesel

oldukları gibi bu âyetteki temsil de böyledir. Binaenaleyh mesellere hakikat diye bağlanıb kalmamalı,

onlardan mâverasındaki hakikatı sezmelidir.

sh:»3524

﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ve Allah her şey'e alîmdir - ma'kulü de bilir mahsusı da,

zâhiri de, bâtını da, tahkıkı da temsili de bilir. Binaenaleyh herkesin hiss-ü idrâkini ve derecei istifadesini ve

ta'kîb ettiği matlâb ve maksadını ve tekvin ve teşri'de lâyık olub olmadığı dine hidayeti ve ona göre her

birine yapacağı muameleyi de bilir.

Şimdi Allah nurunun temsili olan o mişkât ve mısbah nerede? Veya nerede iykad olunur?

36. ﴿فِي بُيُوتٍ﴾ bir takım evlerde - ya'ni cami'lerde ki

﴿أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ Allah onların rifatlandırılmasına -ya'ni

binalarının diğer evlerden ziyade irtifa ve kadirlerine ta'zîm ile yüksek tutulmasına ve içlerinde isminin

zikrolunmasına izin verdi - ki bunlar mescidler, cami'lerdir. O mişkât, o mısbah, o zücade, o mübarek ağaç,

o meyva, o yağ, o iykad, o nur üstüne nur, o hidayet bunların içinde temessül eyler.

﴿يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ içlerinde sabahları ve akşamları onun için

tesbih eder. - Allahın ismini tenzih ve takdis eyler 37. ﴿رِجَالٌ﴾ öyle rical ki

﴿لَا تُلْهِيمُهُمْ تِجَارَةً وَلَا بَيْعًا عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ
﴿الزَّكَاةِ﴾ ne bir ticaret, ne de bir beyi'-ne alım ne satım - Allahı zikirde ve namaz kılmaktan ve zekât

vermekten onları alıkoymaz

﴿يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾ kalblerin ve gözlerin

döneceği günden korkarlar. 38. ﴿لِيَجْزِيَهمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا﴾ ki Allah,

kendilerini amellerinin daha güzeliyle mükâfattandırısın ﴿وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ fadlından

da ziyadesini versin - bire on ilâ yedi yüz gibi hususiyet ve

kemmiyyetle amel mukabili mev'ud olan ecr-ü sevabdan başka hususiyet ve mıkdarı beyan edilmeyen ve

keyfiyyet-ü kemmiyyeti hatırlara bile gelmiyen niâmı sübhaniyyesi de ziyade olarak fadl-ü kereminden

ikram ve ihsan eylesin ﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ve Allah,

dilediğini hisabsız merzuk kılar. - İşte Allah nuruna hidayet ettiği mü'minlerin hali böyle.

﴿٣٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بَقِيَعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ
مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ فَوْقِيَهُ
حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤٠﴾ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ
لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ
بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرِيهَا وَمَنْ لَمْ
يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُّورٍ ﴿٤١﴾

Meali Şerif

Küfredenlerin ise amelleri bir engin çölde serab gibidir, susayan onu bir su zanneder, nihayet ona

vardığı vakit onu bir şey bulmaz da yanında vicdanı Allahı bulur, o da ona tamamen hesabını görüverir ve

Allah seri' hesablıdır 39 Yâhud derin bir denizdeki zulümât gibidir, onu bir dalga bürüyor, üstünden bir

dalga, üstünden bir bulut, öyle zulümât ki birbiri üstüne, elini çıkardığı vakit onu görmesi ihtimali yok, her

kime de Allah, bir nûr yapmamışsa artık onun için hiç nûr yoktur 40

sh.»3526

39. ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ﴾ Küfredenlerin de amelleri-gönüllerince iyilik diye

yaptıkları bütün işleri, itikadları bozuk ve gayeleri hevâ olduğundan dolayı ﴿كَسْرَابٍ بَقِيْعَةٍ﴾

bir çöldeki seraba benzer. - Uzakta yaldırar ﴿يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً﴾ imrenir, ihtiras ile

koşar ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا﴾ vaktâ ki ona varır onu hiç bir şey

bulmaz-içini yakmakta olan harareti teskin edecek hakikî suyu bulamadığı gibi uzaktan tevehhüm ettiği

parıltı da kalmaz. Koştuğu emelin yalan olduğu tehakkuk eder. Fakat bununla da kalmaz.

﴿وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ﴾ ve yanında Allahı bulur. - O susuzluk ve yoksulluk içinde hakikatın

dehşetini görür. Korkmak istemediği Allahın kahr-ü gadabı yüreğine inib bütün vicdanını sarar

﴿وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ve Allah, ﴿فَوْقِيْهِ حِسَابُهُ﴾ de hesabını görüverir.

seri'ülhisabdır. - Binaenaleyh o hesabı uzak sanmamalıdır. İşte kâfirlerin nurlu zannettikleri iyilik diye

koştukları amellerinin akıbeti budur.

Hissiyât ve i'tikadlarına, fikir ve zihniyyetlerine diğer kavî ve fiillerine gelince . 40.

﴿أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ﴾ veya derin bir denizdeki zulmetlere benzer ki

﴿يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ﴾ onu dalga üstüne dalga

﴿مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ﴾ daha üstünden bir bulut kaplar. -Nur üstüne nurun tam zıddına olarak

﴿ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ﴾ birbiri üstüne bir çok zulmetler - öyle ki kâfi bir nur

nişanesi görmek şöyle dursun ﴿إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرِيهَا﴾ elini çıkardığı

vakıt onu bile göremez

sh:»3527

- o karanlıkta çırpınır, şuraya buraya saldırır. Fakat uzattığı kendi elini bile görmesi ihtimali yoktur. Nerede

kaldı ki haricinden bir hakikat görsün de neye el uzattığını bilsin. Filvaki' kâfirler küfür taassubu etmemek

içinde öyle boğulur, öyle bocalar. Hiç bir hakkı kabul etmemek için inadında öyle ısrar eder ki ne halt

ettiğinin farkına varmaz.

﴿وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ﴾ ve filvaki' her kim ki

Allah, ona bir nur takdir etmemiştir, artık onun için nur yoktur. - Onun için körler görmez, sağırılar işitmez,

vicdansızlar duymaz, kâfirler hakkı kabul etmez. Yoksa:

﴿٤١﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا
يَفْعَلُونَ ﴿٤٢﴾ وَاللَّهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالِىَ اللَّهُ
الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ
ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنزِلُ مِنْ
السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ
عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾

sh:»3528

﴿٤٤﴾ يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لَأُولِي

الْأَبْصَارِ ﴿٤٥﴾ وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي
عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى
أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٦﴾
لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبِينَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٧﴾

Meali Şerifi

Baksan â hakikat Allah, o Semavât-ü Arzdaki kimseler ve o kanad çırpıp süzülen dizilen kuşlar hep onun için tesbih ediyor, her biri cidden salâtını ve tesbihini bilmiş, Allah da, ne yapıyorlarsa hep biliyor 41 Ve bütün o Göklerin ve Yerin mülkü Allahın, hem bütün gidiş ona 42 Baksan â şu hakıyate: Allah, bir bulut sevk ediyor sonra onun açıklığını te'lif eyliyor, sonra onu teraküm ettiriyor da yağmuru görüyorsun hılâlından çıkıyor, bir de o Semadan, ondaki dağlardan bir tolu indiriyor da dilediğini onunla musab kılıyor ve dilediğinden onu bertaraf ediyor, Şimşeğinin parlıtısı hemen hemen gözleri aliverecek 43 Allah, geceyi gündüzü taklib ediyor, şübhe yok ki bunlarda gözü olanlar için muhakkak bir ibret vardır 44 Hem Allah her hayvanı bir sudan yarattı, öyle iken kimisi karnı üstü yürüyor, kimisi iki ayak üzerine yürüyor, kimisi de dört

ayak üzeri yürüyor, Allah, ne dilerse yaratır, hakikat Allah, her şeye kadir, çok kadir 45 Kasem olsun ki

cidden beyan edici âyetler indirdik ve kimi dilerse Allah, doğru bir caddeye hidayet eyler

46

sh:»3529

41. ﴿الَمْ تَرَ﴾ Görmedin mi - kâfirlerin küfürlerine rağmen

﴿أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ Semavat ve Arzda

herkes hakikaten Allah için tesbih ediyor - bütün hilkatleri ve harekât-ü sekenatlarıyla Allahın varlığına ve

noksan şaibelerinden nezaheti sübhaniyyesine fi'len delâlet edib duruyor, hepsi sübhanallah diyip

cıgırışıyor ﴿وَالطَّيْرُ صَافَّاتٌ﴾ saf saf - kanadlar gerib - uçan kuşlar da

﴿كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ﴾ hepsi salâtını ve tesbihini bilmiştir. - Harekât-ü

sekenatında, iltica ve tenzihinde hikmeti hilkati olan vazifesini şaşırılmaz. Hepsi ondan dilek diler, hepsi onu

kendine göre takdis eder ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ Allah da her fillerine alîmdir.

Hepsini bilir, hepsini idare eder .

﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ﴾ - الآيات ٤٠ - ٤٢.

﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٩﴾ وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٥٠﴾ أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥١﴾

sh:»3530

﴿٥١﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقَهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٣﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَعْنٌ أَمَرْتَهُمْ لِيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ إِنَّ اللَّهَ

خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حَمَلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ
تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٥﴾

Meali Şerifi

Bir de Allaha ve Resulüne inandık ve itaat ettik diyorlar da sonra bunun arkasından yan çiziyorlar,

bunlar mü'min değillerdir 47 Aralarında hukmetmesi için Resulü ile Allaha da'vet olundukları vakit da

bakarsın bunlardan bir kısmı çekinirler 48 Ve eğer hak kendilerinin olur ise münkad olarak ona gelirler 49

Kalblerinde bir maraz mı var? yoksa Allah ile Resulünün onlara haksızlık edeceğinden kuşkulandılar veya

korktular mı? Hayır kendileri zalimler 50 Aralarında hukmetmesi için Resulü ile Allaha da'vet olundukları

zaman mü'minlerin sözü ancak « سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا » demeleridir, işte bunlar felâh bulacak

sh:»3531

olanlardır 51 Ve her kim Allaha ve Resulüne itaat eyler ve Allaha haşyet besler ve ona korunursa işte murada irecek olanlar bunlardır 52 Ötekiler Allaha en kuvvetli yeminleriyle kase em ettiler vallahi kendilerine emredensen behemehal bilâtereddüd çıkar giderlermiş, de ki: Yemîn etmeyin, ancak bir taati ma'rufe, her halde Allah bütün yaptıklarınıza ve yapacaklarınıza habîrdir 53 De ki Allaha itaat edin ve Resule itaat edin, yine dinlemezseniz artık onun üzerindeki ancak ona yükletilen, sizin üzerinize de size yükletilendir ve eğer ona itaat ederseniz hidayete irersiniz, Resulün üzerindeki ise ancak açık bir tebliğdir 54

47. ﴿وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ Ve onlar mü'min değildirler. - Ya'ni iman lâftan ibaret

değildir. Yalnız dilden Allaha ve Resulüne iman ettim demekle hakikaten mü'min, müsliman olunuvermez.

Onunla beraber samîmi kalben inanmalı ve sadakatle sebat etmeli ve asârı fi'liyyesiyle isbat ve te'yid

eylemelidir. Bunu isbat edecek delillerden birisi de hakkına razı olmak ve bir ihtilâf halinde Allah ve

Resulünün hukmüne da'vet edildiği zaman icabet ve itaat eylemektir. Halbuki Allah ve Resulüne iman

ettik müslimanız diyenler içinde öyleleri olur ki imanı yalnız dilindedir. Bunlar mü'min değil, münafıktır.

Haklarına razı olmazlar bir kısmı sözünde durmaz dönüverir.

Bir kısmı da sözde dönmese bile her hangi bir niza'da Allah ve Resulünün da'vet edildikleri zaman ı'raz

eder, kaçınır. 49. ﴿وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ ve eğer hak kendilerinin olursa - aleyhlerine

değil, lehlerine ise ﴿يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ﴾ ona-ya'ni Resulullahın hukmüne-gönülden

inkıyad ve itimad ederek gelirler. -Zira Resulullahın hukm-ü hukûmetinin hakkaniyyetinde şübhe etmezler.

sh:»3532

Netekim Bişr namında ki münafık, bir Yehudî ile arazı hakkında niza' etmişti. Münafık haksızdı, onun için

Yehudî onu Resulullahı muhakemeye gidelim diye Allahın hukmüne da'vet etti, çünkü onun haksızlığına

meydan vermiyeceğini biliyordu. Münafık ise Yehudîlerin Haham başı Kâ'b ibni Eşrefe gidelim dedi, çünkü

hakka razı olmuyor, dalavere ile haksız bir hüküm alacağını ümid ediyordu.

Rivayet olduğuna göre bu âyetlerin sebebi nüzulü bu oldu. Ki son zamalarda islâm hey'eti

ictimayıyesini ifsad eden de öyle nifakların meydan almasıdır. Bu neden oluyor? 50.

﴿أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ kalblerinde bir maraz mı var? -Küfür ve zulme meyleden ruhanî bir

maraz, bir vicdan bozukluğu mu var?

﴿أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ﴾

yoksa Allahın ve Resulünün onlara yazık edeceğinden işkillendiler veya korkuyorlar mı? ﴿بَلْ﴾

hayır-ne öyle bir irtiyabları var, ne de korkuları, Allah ve Resulünün hükmü, mahzı hakk-u adâlettir ve öyle

olduğunu bilirler, fakat ﴿أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ onlar kendileridir ki sırf zalimlerdir.

-Hukuka tecavüz etmek isteyen haksızlardır. Binaenaleyh sebebi imtina' birinci şıktır, ya'ni kalblerindeki

maraz, vicdanlarındaki bozukluktur. Ki Bu da hidayetsizliktendir.

51.

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ﴾

﴿بَيْنَهُمْ﴾ yoksa beyinlerinde hukmetmek için Allaha ve Resulüne da'vet olundukları zaman

mü'minlerin sözü ancak ﴿أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ semi'na ve ata'na demek

idi-ya'ni dinledik ve itaat ettik baş üstüne diye hemen da'vete

sh:»3533

icabet etmekte ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ve işte ancak bunlardır ki o felâh bulanlardır.

-Murada irenlerindir. 52. ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ ve her kim Allah ve Resulüne itaat

eder-ya'ni yalnız mahkeme işinde değil, her hususta Allahın kitabına ve Resulünün sünnetine ittiba' eyler

﴿وَيَخْشَ اللَّهَ﴾ ve Allahdan korkar-isyandan sakınır ﴿وَيَتَّقَهُ﴾ ve ona sığınır, korunursa
﴿فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ işte ancak bunlar o faizîdir. -Fevz bulacak, felâh meydanında

gayei merâma irecek, ebedî saadetin kusvasına nail olacak olanlardır.

Lâkin o münafıklar, o kalbleri bozuk haksızlar, böyle itaat etmedikten başka 53.

﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ bir de en ağır yeminleriyle Allaha kasem
ettiler-yeminin en ağır Allaha yemindir ﴿لَعْنُ أَمْرَتِهِمْ لِيُخْرِجَنَّ﴾ eğer sen kat'î

emredersen çıkarlarmış-darb-ü diyarlarından çıkıp giderlirmiş, gûya o derece itaatkâr imişler

﴿طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ﴾ ma'ruf bir
﴿قُلْ لَا تُقْسِمُوا﴾ kasem, yemîn etmeyiniz, de

taat-ya'ni taatî niz belli, mahiyyeti ma'lûm, binaenaleyh yalan yere yemîn ile münafıkane bir taat değil,

zulme, münkere itaat de değil, adalet dairesinde halisâne bir taattir.

﴿إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ şübhe yok ki Allah, her ne yapıyorsanız habîrdir.

-Bütün esrarınıza vâkıftır. Binaenaleyh ona karşı yalandan hiylekârlıktan, taatsızlıktan sakınınız.

sh:»3534

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ Ey Resuli hak 54. de ki Allaha itaat

ediniz. Resule de itaat ediniz, -ya'ni Peygambere itaat de bilhassa ilâhîdir, ona itaat edilmedikçe Allaha

itaat edilmiş olmaz. Binaenaleyh kitabullaha temessük bir vecibe olduğu gibi Peygamberin sünnetine

temessük de bilhassa vecibedir. ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ yine kafa bükürlerse-ya'ni o haksızlar yine

aldırmazlarsa ﴿فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ﴾ artık onun üzerine ancak ona tahmil olunandır.

-Ya'ni Peygambere aid olan vazife ancak ona yükletilen tebliğ yüküdür.

﴿وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ﴾ sizin üzerinize de size tahmil olunandır. -Ki itaat vaziyfesidir. Burada

tahmil ta'bir olunmasa itaatsızlar ne kadar çoğalırsa Peygamberin ve mü'minlerin vaziyfesi de o nisbette

zorlaştığına işarettir. ﴿وَإِنْ تُطِيعُوهُ﴾ ve eğer siz ona itaat ederseniz-ya'ni Peygambere itaat

eder de tahmil olunan vaziyfenizi yaparsanız ﴿تَهْتَدُوا﴾ hidayete irersiniz-hakka mazher

olursunuz ﴿وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ Resulün vaziyfesi de

ancak belâği mübîndir. -Tebliği belîğtr. Ki o, onu iyfa etti, size de itaat vazifesi kaldı.

Şimdi müslimanlar, bu tebliği mübîn ile şu va'di ilâhîye dikkat etmelidir ki mühimdir :

﴿٥٥﴾ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ
خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ
ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

sh:»3535

﴿٥٦﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٥٧﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ
وَمَا أُولَئِكَ إِلَّا نَارٌ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٦﴾

Meali Şerifi

Sizden iman edip salih ameller işliyenlere Allah şöyle va'd buyurdu: kasem olsun ki onlardan

evvelkileri istihlâf ettiği gibi kendilerini Arzda mutlak ve muhakkak istihlâf edecek ve behemehal onlara

kendileri için marzıysi olan dinlerini kuvvetle icra kudreti verecek ve behemehal onları korkularının

arkasından emne erdirecek, hakkımda hiç bir şeyi şerik koşmıyarak hep bana ibadet edecekler, kim de

bundan sonra küfranda bulunursa artık onlar hep fasıklardır 55 Hem namazı kılın, zekâtı verin ve

Peygambere itaat edin ki rahmete irdirilesiniz 56 Sakın o küfr edenleri Arzda âciz bırakabilirler sanma,

onların varacakları yer ateştir, ve her halde o pek fena gidiştir 57

İlâhiyyâta müteallık tenvirât ile taatin vücutunu tesbit eden tebliğ ve ona müteallık vad-ü vaîd ile va'z-u

irşaddan sonra yine yukarıdaki ahkâmın tetmimi için buyuruluyor ki:

sh:»3536

﴿٥٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ
صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ
الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ

بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ
لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ
مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ
النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ
ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦١﴾

sh:»3537

﴿٦١﴾ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا
عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ
بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ
بُيُوتِ أَخَوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ
صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا

دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً
طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! ellerinizdeki memlûkleriniz ve sizden henüz bülûğa irmiyenler üç vakit size istizyan etsinler: sabah namazından evvel ve öğle sıcağından elbisenizi çıkardığınız sırada, bir de yatsu namazından sonra ki sizin üç eksikli vaktinizdir, bunların maadasında ne size ne onlara günah yoktur, üzerinize dolaşırlar, birbirinize bakarsınız, işte böyle size Allah âyetleri beyan ediyor, ve Allah alîmdir, hakîmdir 58 Sizden olan çocuklar dahi bülûğa irdiklerinde kendilerinden evvelkilerin istizyan ettikleri gibi istizyan etsinler, işte böyle size Allah, âyetlerini beyan ediyor, ve Allah alîmdir hakîmdir 59 Nikâh ümidi kalmıyan oturmuş kadınlara ise bir ziyinet ile

sh:»3538

gösterişe çıkmamaları şartıyla çarşaflarını bırakmamalarında kendilerine bir günah yoktur, maamafih

affâne sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır ve Allah, semi'dir alîmdir 60 A'maya harec yok, topala

harec yok, marazlıya harec yok, kendilerinize de kendi evlerinizden veya babalarınızın evlerinden veya
analarınızın evlerinden veya biraderlerinizin evlerinden veya hemşirelerinizin evlerinden veya
amucalarınızın evlerinden veya halalarınızın evlerinden veya dayılarınızın evlerinden veya teyzelerinizin
evlerinden veya anahtarlarına malik olduğunuzdan veya sadıkınızın evinden yemenizde harec yok, gerek
toplu ve gerek dağınık yemenizde de beis yoktur, binaenaleyh evlere girdiğiniz vakit Allah tarafından
mübarek, hoş bir sağlık olmak üzere kendilerinize selâm veriniz, işte böyle size Allah âyetlerini beyan
ediyor, gerek ki aklirdiresiniz 61

58. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ Gerek erkek ve gerek dişi aile'umum mü'minler
﴿لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ﴾
﴿ثَلَاثَ مَرَّاتٍ﴾ milki yemîniniz olanlar ve sizden ihtilâma bâliğ olmiyanlar odanıza

girmek için izninizi istesinler-ya'ni onlara böyle ta'lim ve emrediniz. Balâdaki istiynas emri hur ve bâliğ

olanlar hakkında idi, buradaki istiynas emri ise milk olan köleler ve cariyelerle henüz bâliğ olmiyan hur

çocuklar, ya'ni sabîler hakkındadır. Bir de bunların ki her defasında değil ﴿ثَلَاثَ مَرَّاتٍ﴾ üç

kerre-ya'ni üç vakıtta ki birincisi ﴿مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ﴾ sabah namazından

evvel-çünkü yataktan kalkıp giyinmek zamanıdır. İkincisi

﴿وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ﴾ ve öğle sığağında elbisenizi

soyunduğunuz sırada -ki kaylûle, ya'ni gündüz uykusu vakti. Üçüncüsü

﴿وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ﴾ ve yatsı namazından sonra

sh:»3539

-yatmak için soyunulduğu zamandır ﴿ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ﴾ Ki sizin için üç avrettir.

-Setrinizin muhtell olduğu, eksikli bulunduğunuz üç gedik vaktinizdir. Herkes için olmasa bile umumî noktai

nazardan böyledir. Bu ihtar istiyzanın sebebini beyan eder. Bundan dolayı istiyzan etmelidirler. Pek iyi

amma, niçin her zaman istiyzan etmesinler, çünkü ﴿طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ﴾ üzerinize çok

dolaşırlar ﴿بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ birbiriniz üstünesinizdir- binaenaleyh her zaman

istiyzanda harec olur. ﴿كَذَلِكَ الْخُ.

59. ﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا﴾ Sizden olan

çocuklar da bülûğa irdiklerinde-ki asıl delili ihtilâmdır. Yaşının da asgarîsi kızda dokuz oğlanda on iki,

mütevassıt ve mu'tadı on dört, on beş, müstehası on yedi on sekizdir. İstiyzan etsinler

﴿كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ netekim kendilerinden evvelkilerin istiyzan

ettikleri gibi-ya'ni kendilerinden mukaddem olan siz büyüklerinin onların odalarına girmek için balâda

geçen «

لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا

» mucebince her vakit istiynas ve selâm ile istiyzan etmeniz lâzım olduğu gibi onlar da yalnız o üç vakıtta değil, her vakit yanınıza gireceklerinde istizan etsinler ﴿كَذَلِكَ يَبِينُ اللَّهُ﴾ bu

iki âyette bu ihtarın tekrar edilmesi, istiyzan emrini kemali vuzuh ile te'kiddir. Zira yabancı büyüklerde ihtiraz

hissi, bunlarda ise müsameha şübhesi galib olduğundan burada o şübheyi kesmek için emir, tebyin ve

te'kid edilmiştir. Maatteessüf bu noktadan zuhul ve gaflet çoktur.

60. ﴿وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ Ve oturmuş kadınlar

﴿الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا﴾

sh:»3540

ki bir nikâh ümidi beslemezler

﴿فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ﴾

bir ziynet ile teberrüc etmek sizin üst örtülerini kesilmiş kadınlar yukarıda geçen «

«وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ» emri

mucebince gizlemeleri lâzım olan ziynetlerden hiç birini ızhar etmemek şartıyla üzerlerindeki çarşaf, ferace

gibi dış elbiselerini bırakıp yalnız baş örtüsüyle çıksalar bir beis yoktur, günah olmaz. Lâkin teberrüc gençler

için günah olduğu gibi ihtiyarlar içinde günahdır. Süslenmeleri günah değil, süsle yabancı erkeklere

çıkmaları günahdır. İhtiyar kadınlar süslenir mi dememeli? Ne acuzeler vardır ki gençlerden ziyade güzel

görünmeğe özenirler ﴿وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ﴾ maamafih isti'fafları kendileri için

daha hayırlıdır. -Ya'ni süslü olmadıkları halde de iffet adabına riayet ederek gençler gibi sakınmaları üst

örtülerini bırakmamaları haklarında daha hayırlıdır. Çünkü töhmetten daha sâlimdir.

﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ﴾ ve Allah, semi'dir. -Gizlide açıkta ne söylediklerini işitir. ﴿عَلِيمٌ﴾ alîmdir.

-Maksadları da bilir, sonunda ona göre cezalarını verir. Binaenaleyh müslimanız diyen zemâne kadınları

bu âyetleri dinlesinler de düşünsünler.

« لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ » âyeti nâzil olduktan sonra kör, topal,

hasta, özürlü fakır müslimanlar, sağlam kimseler tiksiniyorlar ve rızaları olmaz diye beraber yemek yemekten

sakınıyor veya bir kimse bunları kendi evinden başka akraba veya ehibbasının birinin evine yemeğe

götürecek olsa belki hoşlanmazlar diye çekinir olmuşlardı. Bir de muharebeye gidenler, öyle ma'lûfın ve

zuafayı evlerine

sh:»3541

bırakırlar ve anahtarlarını teslim edip içlerindeki yiyeceklerden yemelerine izin verir giderlerdi. Fakat onlar

gaib oldukları için izinleri tybi nefis ile olmaz diye korkarlar, lüzumundan ziyade sakınırlardı. Bir de ba'zı

kimseler kendi evlerinden başkasında yemek yemekten çekinir, ba'zı mü'minler de ayrı yemekten sakınır,

behemehal müsafirle beraber yemek isterdi, hattâ bir müsafir bulunmazsa bütün gün bekleyen kimseler

olurdu. Şu âyet de bu sebeble nâzil olmuştur 61.

﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ﴾

﴿٦٢﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا
مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ
يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَاذَا
اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنَ لِمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ

اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٣﴾ لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ
بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ
مِنْكُمْ لُوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ
أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٤﴾ إِلَّا أَنْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٥﴾

sh:»3542

Meali Şerifi

Mü'minler ancak şöylelerdir ki Allaha ve Resulüne iman etmişlerdir, cem'iyetli bir işte buldukları
vakit da ondan istiyazan etmeyince gitmezler, filhakıka senden izin istiyenler, onlar öyle kimselerdir ki Allaha
ve Resulüne inanırlar, binaenaleyh ba'zı işleri için senden izin istediklerinde sen de onlardan dilediğine
izin ver, onlar için Allahdan mağrifet isteyiver, şübhe yok ki Allah, gafurdur rahîmdir 62 Peygamberin
duâsını aranızda birbirinize ettiğiniz duâ gibi farz etmeyin, içinizden birbirini siper ederek sıvışıp sıvışıp

gidenleri Allah muhakkak biliyor, binaenaleyh onun emrinden hılâfına gidenler başlarına bir fitne inmekten

veya elîm bir azâb irmekten hazer etsinler 63 Uyanın! her halde Göklerde ve Yerde ne varsa hep

Allahındır, muhakkak o, sizin ne üzerinizde bulunduğunuzu bilir, hele ona irca' olunacakları gün ki ne

yaptıklarını kendilerine haber verecektir, ve Allah her şeye alîmdir 64

62. ﴿انَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ﴾ Mü'minler ancak onlardır ki
﴿آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ Allaha ve Resulüne hakikaten iman etmişlerdir. -Yukarıda zikri

geçenler gibi yalnız iman ettik demekle kalmayıp samîmi kalbden inanmışlardır.

﴿وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ﴾ ve maiyyetinde-ya'ni Peygamberin maiyyetinde ki, İmamül'müslimînin
maiyyeti de aynî hukme tabî'dir. ﴿عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ﴾ cem'iyyetli bir emir üzerinde buldukları

vakit-cum'a, bayram, müşavere, muharebe gibi toplanmayı ıktıza eden veya menfaat ve mazarratı umumî

olan bir iş üzerinde buldukları zaman ﴿لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ﴾ ondan izin

almadıkça gitmezler-münafıklar gibi kaçmazlar ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ﴾ filvaki'

senden istiyenler yok

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ onlar Allaha ve Resulüne iman

eden kimselerdir. ﴿فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ﴾ Binaenaleyh ba'zı işleri için

senden istiyzan ettiklerinde ﴿فَإِذْنٌ لِّمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ﴾ sen de onlardan dilediğin

kimseye izin ver-ya'ni her izin isteyene izin vermek vacib değildir. Hikmet ve maslâhatın icabını gözetmek

lâzımdır. Bir de Sûrei«Berae»de geçen «

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يُتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا

» kazıyesi unutulmamalıdır. İzin ver ﴿وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ﴾ ve onlar için Allaha istiğfar

eyle-zirâ istiyzan her ne kadar özri kavî ile sadâkata müstenid olsa da Dünya işini Âhret işine takdim etmek

gibi bir kusur şaibesinden hâli kalmaz. Sen istiğfar edersen ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

şübhe yok ki Allah, gafurdur ve rahîmdir. -Bu noktada Resulullah'a hitabdan ümmetine hitaba iltifat ile

buyuruluyor ki :

Ey müslimanlar! 63. ﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ﴾ Peygamberin

da'vetini, duasını aranızda ﴿كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾ ba'zınızın ba'zınıza da'veti, duâsı

gibi kıyas etmeyin-onun da'vetine icabet farzdır. Duâsı indallah hemen müstecab olur. Binaenaleyh

emirlerine kemali hahişle itaat ve imtisal etmeli ve onu gücendirmekten son derece sakınmalıdır.

﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا﴾ içinizden birbirini siper

ederek sıyrılmak isteyenleri Allah biliyor. ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ﴾

binaenaleyh onun emrinden hılâfına gidenler ﴿أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ﴾ kendilerine bir fitne

isabet etmekten

sh:»3544

-ya'ni Dünyada bir belâ ve mihnete çarpmaktan ﴿أَوْ﴾ yâhud-Dünyada olmazsa Âhirette

﴿يُصِيبُهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ bir azâbi elîm musibeti irmekten hazer etsinler. -Burada terdid

yalnız me'nı hulüvv içindir. Yoksa Dünya musibetiyle Âhret azâbının cem'inde münafat yoktur. Filvaki'

Peygamberin emr-ü sîretine imtisal eden müslimanların nasıl yükseldiklerine tarih şâhid olduğu gibi

müslimanız deyip de hılâfına giden kavimlerin ne fitnelere, ne musibetlere ne azâblara giriftar olmakta

buldukları göz önündedir. Hemen Cenabı Hak cümlemizi hidayetiyle dilşad buyursun.

64. ﴿أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ evet, Semevat ve Arzda

ne varsa hep Allahındır. -Kâinatın hepsi, halkan ve milken, gerek icad ve gerek ı'dam, gerek bedi gerek

iade ile tesarrufen onundur. ﴿قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ﴾ muhukkak ki o sizin üzerinde

bulduğunuz hâli ﴿وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ﴾ ve onların -o muhaliflerin ona irca' olunacakları

günü biliyor ﴿فَيَنْبِئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا﴾ binaenaleyh onlara yaptıklarını anlatacaktır.

﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ Ve Allah her şey'e alîmdir. -İlminden bir zerre kaçmaz, hakk

ile batılın tamamen ayrılacağı fûrkan günü neler olacağını anlamak için, şimdi sûrei Nûrun akıbında sûrei

Fûrkanı dinleyiniz.